

DEN KREVENDE

KAMPEN

Til ettertanke i fastetiden

Kjell Arne Morland

DEN KREVENDE KAMPEN

Av Kjell Arne Morland

I. utgave - 2014

Grafisk utforming: Ragnhild Morland

Satt med Gill Sans 13/14 pt

<http://kamorland.morland.no>

© 2014

DEN KREVENDE

KAMPEN

Til ettertanke i fastetiden

INNHOOLD

ALTERTAVLA I MELHUS KIRKE **s 6**

A INNLEDNING **s 8**

Har fastetiden for sterke tekster?
 Hvor er det blitt av Luthers frimodighet?
 Hva med det som øynene kan se?
 Hva med det som troen kan tenke?
 To presiseringer
Som i datateknikken?

B KAMPEN I DET NYE TESTAMENTE **s 18**

Evangeliene etter Markus, Matteus og Lukas (og Apostelgjerningene)
 Evangeliet etter Johannes
 Romerbrevet s 22
 Korinterbrevene
 Filipperbrevet, Galaterbrevet og Tessalonikerbrevene
 Kolosserbrevet og Efeserbrevet
 Brevene til Timoteus og Titus
 Brev fra andre forfattere s 29
 Åpenbaringsboka
 Djevelen er virkelig s 33
 Djevelen blir aldri en hovedperson
 Kan kristne besettes av onde ånder i dag?

C KAMPEN I DAG **s 38**

1. Realisme og nøkternhet
Som i Norge under krigen?
 2. Hovedmotstanderen s 42
 3. Hovedfrontene s 45
 Tankelivet
 Kulturtrykket utenfra
 Driftslivet innenfra
Som å kjempe mot kveke i åkeren?

4. Hovedvåpnene	s 49
Bønn og Bibel hos Jesus og Paulus	
Bønn og Bibel i dag	
5: Jesu fristelser og våre	s 54
Fristelser til å søke lykken i verden	
Fristelsen til å sette Gud på prøve	
6: Fristelser til synd	s 59
Synd som grunnholdning	
Spesielle synder	
<i>Djevelen dypper pennen</i>	
7: Fristelser til vranglære	s 65
<i>To ulike gudsbilder?</i>	
8: Guds fulle rustning	s 67
<i>Veigrep og treningsprogram</i>	

D KAMPENS AVSLUTNING

s 73

1. Forventning, forvirring og motvilje	
Vi har mye godt i vente	
Vi har en vanskelig tid i vente	
Vi har en domsdag i vente	
2: Er evig fortapelse en misforståelse?	s 78
Kan fortapelse høre med til et avleggs verdensbilde?	
Kan det være frelse for alle til sist?	
Kan fortapelse være tilintetgjørelse?	
3: Dommen med dobbel utgang	s 84
<i>Som i Norge etter krigen?</i>	
Domsgrunnlaget	
Før dommen	
<i>Skjærsilden som ble til purgatoriet</i>	
Etter dommen	
<i>Mytologi for vår tid?</i>	
<i>Det evige nå.</i>	

E AVSLUTNING

s 93

Livet får en dypere mening	
Ondskapens gåte blir lettere å forstå	
Fortapelsens anstøt blir mindre	
Livet får et tredobbelt håp	

TIPS TIL UTDYPENDE LESNING

s 98

Fem hefter til kirkeåret	
Utvalgte bidrag til kampen og dommen	

ALCERTAVLA I MELHUS KIRKE

Alcertavla i Melhus kirke er formet slik at vi på hovedfeltene kan følge bibelhistorien nedenfra og oppover (Det står en skikkelse på hver sin side av maleriene som bryter denne rekkefølgen, men de er ikke viktige for denne bokens tema, så de blir utelatt både i omtale og i tegning):

- Nederst står det en tekst som passer til det som er hovedmaleriet på tavla, nemlig Jesu innstiftelse av nattverden på Skjærtorsdag.
- Ovenfor dette maleriet, finner vi et litt mindre maleri av Jesu oppstandelse. Det er omkranset av to engler som blåser i lur, tydeligvis i glede over Jesu seier over døden.
- Men ovenfor dette igjen, helt på toppen, finner vi engelen Mikael som tramper på en drage. I den ene hånda har han løftet sverdet til et avgjørende støt mot draken, i den andre hånda holder han ei lilje, trolig ei påskelilje som minner om at Mikael seier over draken er en del av påskens seier.

Dermed minner alcertavla i Melhus om en viktig dobbelthet i tiden som følger mellom Jesu oppstandelse og historiens slutt.

Det er både en tid der vi er visse på at seieren vil vinnes, derfor holder Mikael liljen i den ene hånda. Men i følge Åp 12 er det også en tid med kamp mot djevelen, derfor holder han også sverdet hevet.

Jeg vil i to hefter ta for meg begge disse sidene ved det kristne livet mellom påskedagen og Jesu gjenkomst. Det er både et liv der vi vet at seieren er sikret: *Den sikrede seieren*. Det kan passe særlig godt å lese det i tiden mellom påske og pinse. Samtidig er det et liv der vi hele tiden må kjempe mot djevelen og hans åndehær, og det vil være temaet i dette heftet, som det kan passe særlig godt å lese i fastetiden. På grunn av sakens alvor har det fått tittelen: *Den krevende kampen*.

A: INNLEDNING

HAR FASTETIDEN FOR STERKE TEKSTER?

Hvert eneste år kommer fastetiden med sterke tekster fra Bibelen. Mange av dem handler om kampen mot djevelen og hans onde makter. De kan lyde som utsagn fra en gammel fortid som vi ikke lenger kan ta på alvor. Vi kan forstå at folk for to tusen år siden trodde på onde makter i tilværelsen, men vi lever vel i en mer opplyst tid? Selv om vi tror at djevelen er en realitet, er tanken så fremmed for oss at vi for det meste skyver den unna, og lever i hverdagen uten å tenke på det. Men fastetiden kommer igjen hvert eneste år og gir oss en påminnelse. Kanskje vi ikke går i kirken slik at vi unngår å høre om det? Kanskje kommer vi til en gudstjeneste der presten utelater denne ubehagelige dimensjonen? Kanskje har vi ikke den vanen at vi leser søndagsteksten hjemme ved frokostbordet heller? Men dersom vi har den vanen, møter vi for eksempel følgende tekster i tur og orden:

Første søndag i fastetiden hører vi om at djevelen møtte Jesus i ørkenen og gjorde tre forsøk på å friste ham fra å utføre frelsesverket (Matt 4,1-11). Da Peter ville overtale Jesus til å unngå å dra til Jerusalem, fikk han høre at han var Satans redskap som ville føre Jesus til fall (Matt 16,21-22). Andre søndag i fastetiden får vi høre om en kvinne med en datter som var hardt plaget av en ond ånd (Matt 15,21-28). Dette blir selve hovedtemaet

Tredje søndag i fastetiden. Da får vi høre at urene ånder kan ta kontrollen over mennesker, men at Jesus kan drive dem ut ved Guds finger (Luk 11,14-28). Vi får også en levende beskrivelse av hvordan onde ånder kan rive og slite i en gutt, og hvordan Jesus kan drive dem ut (Mark 9,17-29).

Langfredag får vi høre den forferdelige historien om Jesu lidelse og død. Selv om Jesus var helt uskyldig, vendte så å si alle seg mot ham eller sviktet ham. Det kommer fram så mye ondskap og svik mot en uskyldig i denne hendelsen, at vi har grunn til å spørre: Hvordan kunne stemningen snu så raskt etter hyllesten på palmesøndag? Kan slikt forklares uten at vi regner med onde makters innflytelse? Det er særlig Lukas som understreker denne siden ved historien. Vi får høre at Satan fór inn i Judas (Luk 22,3 jfr. Joh 13,2). Vi får høre at Satan har krevd å få utsette Peter og de andre disiplene for fristelser (Luk 22,31-32), og det endte med at disiplene flyktet og Peter fornektet. Jesus kunne bedt om hjelp fra over 50 000 engler (Matt 26,53), men han gav avkall på det, for nå skulle mørkets krefter ha makten (Luk 22,53). Det fikk de, slik at folkemassene presset på til de fikk Pilatus til å felle dødsdommen selv om han visste at Jesus var uskyldig (Luk 23,22-23).

I fastetiden kan også liturgien forsterke alvoret ved at det er mulig å ta med forsakelsen hver gang vi har trosbekjennelse, selv når vi ikke har dåp: *”Jeg forsaker djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen”*. Mon tro om det skjer i mange menigheter?

Hver søndag har sin hovedbønn, som nå kalles *Dagens bønn*, og som formulerer hovedtemaet i bønnespråk. Her har det skjedd påfallende endringer. I de gamle bønnene ba vi første søndag i faste: "Lær oss i denne fastetid å leve i ditt ord, så den onde fiende ikke får makt over oss". Nå er det endret til: "Lær oss i denne fastetid å leve av ditt ord, så vi vender oss bort fra all ondskap". Tredje søndag i faste ba vi: "Du som har overvunnet djevelen og verger oss mot den onde fiende. Vi ber deg: Vær oss nær i alle fristelser". Nå er det endret til: "Du som overvinner ondskapen, vi ber deg: Vern oss mot det onde". Vi kan ikke endre på bibeltekster, men vi kan endre på bønner. Viser disse endringene at vi også har problemer med det som står i bibeltekstene?

HVOR ER DET BLITT AV LUTHERS FRIMODIGHET?

Da Luther utformet sitt opplegg for trosopplæring i 1529, var det selvsagt for ham å stadig henvise til kampen mot Satan og hans makter i verden. I den *Lille katekismen*, som barna skulle undervises i, finner vi korte henvisninger både i forklaringene til den andre artikkelen i trosbekjennelsen, den sjette bønnen i Fadervår, og til dåpen. I den *Store katekismen*, som er en håndbok for husfedrene, datidens ansvarlige for trosopplæring, kommer slike henvisninger fram i mer enn halvparten av hovedavsnittene. Når det gjelder den andre artikkelen i trosbekjennelsen, skriver han at Jesus "har forløst meg fra synden, fra djevelen, fra døden og fra alt ondt. Før det hadde jeg ingen herre og konge, men var fange under djevelens makt" (27). Luther er særlig klar når han kommer til den siste bønnen i Fadervår: "På gresk lyder denne bønne slik: Utfri oss eller vakt oss for den Onde eller den Ondskapsfulle. Det ser ut som om den er rettet mot djevelen, som om den ville sammenfatte alt i én sum og rette hele Fadervår mot vår erkefiende" (113).

Det er en påfallende forskjell til den trosopplæringsplanen vi fikk i Den norske kirke i 2010: "*Gud gir – vi deler*", den som er hovedhåndboka for alle trosopplærere i dag. Her nevnes ikke djvelen i det hele tatt. Forsakelsen er helt ute av synsfeltet, selv om den framsies ved hver eneste dåp i kirken. Vi leter også forgjeves etter denne dimensjonen i *Plan for diakoni* som ble vedtatt i 2007. I 2014 vedtok kirkemøtet et visjonsdokument for Den norske kirke for årene 2015 til 2018 med tittelen "*Mer himmel på jord*". Heller ikke her står det noe om denne kampen, verken i hovedmålene eller de 22 underpunktene som de konkretiseres i.

Nå kan man hevde at dette er en dimensjon som det ikke passer å nevne i slike plandokumenter, for det ville bryte med de rammene som slike tekster skal ha. Likevel: Alle planer har innledende avsnitt om grunnlag og hovedmotivasjon. Dersom det hadde vært viktig å betone dette, ville det ha en naturlig plass. Resultatet nå er at kirkens arbeid styres av planer der denne kampen forbigås i taushet.

HVA MED DET SOM ØYNENE KAN SE?

Kanskje var det mer naturlig å dra inn kampen mot Satan på Luthers tid, for det var ikke lett å være menneske i middelalderen. Det var stor barnedødelighet, sykdomsepidemier herjet med jevne mellomrom, det var ofte krigstider og mye fattigdom blant folk. Det var naturlig å gripe til troen på at en ond makt stod bak det meste av det vonde. Men vi lever i et velstandssamfunn med fred og rettferdighet og klarer oss godt uten en slik tro. Likevel, dersom vi tenker oss om, har vi i dag enda bedre grunner til å se for oss en slik kamp. Vi opplever også at sykdommer tar altfor

mange liv, både ved kreft og AIDS, og vi frykter for at det kan komme verdensomspennende epidemier av både fugleinfluensa, ebola-smitte og bakterier som antibiotika ikke kan stoppe. Enda viktigere er det at vi har sett minst like mye uforklarlig ondskap som man hadde erfart den gangen.

Det gjelder i de *små forhold*. Man kan forstå at ektefolk kan gå hverandre på nervene når fattigdommen rår, men hvorfor er det så utbredt også i et rikt samfunn der vi har mye bedre tid sammen? Noen ganger får vi høre om foreldre som kan torturere barna sine på måter som er så grusomme at vi ikke fatter at det går an. Vi har også erfart at en ung mann kan bruke mange år på å ståsette seg til å sprengte regjeringsbygget i Oslo med bombe, og så dra til Utøya for å skyte ned 69 mennesker, nesten alle ofre var ungdom. Hvordan er slikt mulig å forklare?

Det gjelder også på *nasjonalt nivå*. Under andre verdenskrig ble 6 millioner jøder gasset i hjel i spesialbygde leire. Der arbeidet helt vanlige familiefedre med å utføre massebordene med stor effektivitet. Hjemme var de sikkert vanlige borgere som var glad i familien sin, mens de i arbeidstiden lojalt bidro til massebord. Hvem kan forklare hvordan de kunne leve et slikt dobbeltliv? I 1994 ble nesten en million tutsier drept i Rwanda av sine landsmenn i løpet av fire måneder. Da kunne en 14-åring med ondskap i blikket stå klar til å drepe en 11-åring med machete. Da kunne en ektemann drepe sin gravide kone fordi han innså at hun var av feil rase. Hvordan er slikt mulig? De siste årene har selvmordsbombere blitt vanlig i mange land. Hvordan kan mennesker bli villige til å ofre både eget og andre uskyldiges liv for å oppnå politiske endringer i samfunnet? Sommeren 2014 begynte

ekstreme, muslimske IS-styrker å forfølge annerledestroende i Irak på en usedvanlig nådeløs måte.

Tankekorsene er ikke mindre *på globalt nivå*. Vi har lagt opp til en verdensøkonomi som er drevet av *vekst og frihandel*, slik at man stadig må tjene mer penger. De fleste innser at vi allerede nå forbruker mer enn det kloden kan tåle, og fremdeles vil antallet mennesker på jorden øke dramatisk. Hvorfor er vi ikke villige til å legge om det økonomiske systemet? For at varer skal bli så billige som mulig for kjøpere i rike land, må de produseres i fattige land under forhold som er uverdige for arbeiderne både når det gjelder lønn og sikkerhet. Vi som kjøper klærne blir sjelden lykkeligere av at de er så billige, mens de som produserer dem får livet ødelagt på mange slags vis. Hvorfor får dette fortsette med uforminsket styrke, selv om alle må erkjenne den store urettferdigheten i systemet?

En annen måte å tjene penger på er å produsere *krigsmateriell*, og det gjør vi for så store summer at vi kunne brukt de samme pengene til å løse de fleste av verdens problemer. Hvorfor klarer vi ikke å gjøre det i stedet? Alle forstår at bruk av *atomvåpen* i stort omfang vil ødelegge livsvilkårene på hele kloden. Likevel produseres også de i stadig flere land, og man frykter at terrorgrupper kan skaffe seg muligheter til å lage dem. Hvorfor klarer man ikke skjære gjennom og bli enige om at slike våpen ikke skal eksistere? En så å si entydig forskning viser at vi *forbrenner så mye CO₂* at vi er med på å ødelegge livsmulighetene på jorden, dersom vi ikke legger om så snart som mulig. Vi har penger nok til å klare det, vi vet hvordan vi kan utnytte grønn energi, men likevel er altfor få villige til å satse. Hvorfor klarer vi ikke å bli enige om å gjøre det vi både må og kan?

Alt dette kan vi selvsagt prøve å forklare med sosiologiske og psykologiske teorier om menneskers egoisme, likegyldighet og ondskap. Men det er vel dimensjoner i denne systematiske ondskaper som er uforklarlige, særlig når de opptrer samtidig og forsterker hverandre?

HVA MED DET SOM TROEN KAN TENKE?

I prinsippet skulle det være helt naturlig for kristne å tro på en ond makt i tilværelsen. Vi har allerede åpnet oss for å tro at det finnes en usynlig og guddommelig dimensjon. Vi tror på en god Gud og regner med hans nærvær i verden. Det kan ikke være vanskeligere å tro at det også finnes en djevel som virker i verden? Vi tror at Guds engler beskytter oss, da kan det ikke være vanskeligere å tro at djevelen har en åndehær som ønsker å skade oss? Vi inviteres ikke til å tro på en mann med horn og klover som går omkring i svart frakk. Vi inviteres til å tro at det finnes en personlig intelligens bak all ondskaper i verden, uten at vi trenger danne oss noe bilde av hvordan denne intelligensen ser ut. Vi inviteres til å tro at det finnes en makt som organiserer og utøver ondskap i motstand mot Guds kjærlighetskrefter.

Hvis vi ikke kan tro på en slik makt, får vi et vanskelig gudsbilde, for da tror vi på en Gud som tillater utrolig mye ondskap uten å gjøre noe med den. Men dersom vi tror at tilværelsen er en kamp mellom Gud og Satan, så kan vi tro at Gud hele tiden kjemper for det gode i verden, og vi har håp om at Han hele tiden er den sterkeste og til sist skal vise seg som seierherre.

Det er tankevekkende at det er bare i det "opplyste" Europa og USA at folk rister på hodet over at noen tror på djevelen. I alle andre kulturer er troen på onde makter levende. Her i Europa har antallet døpte ikke klart å holde følge med befolkningsveksten, og de fleste døpte kristne unnlater å praktisere troen aktivt. I Afrika, derimot, der dette kampmotive er enda viktigere i kirken enn det var på Luthers tid, har tallet på kristne økt fra 10 millioner til 360 millioner i løpet av 1900-tallet, og nå er 46% av befolkningen døpte kristne, de aller fleste av dem er også svært aktive.

Vi kan følge kirkehistoriens kloke teologer ned gjennom tidene, og se at de er samstemte i å tro at vi står i kamp mot djevelen. Den store *Augustin* skrev et langt verk om *Guds stad*, der han framhevet at mennesket må velge hvilken by de vil være borgere av, Guds gode by eller djevelens onde by. *Kirkefedrene* før ham hadde som hovedsyn på livet at mennesket var fanget av onde makter, og at Jesus kom for å befri oss fra dem.

Det viktige for oss er hva Det nye testamente sier om saken. Før jeg skriver om hvordan vi kan ta konsekvensen av denne kampsituasjonen i dag (se kapittel C), vil jeg derfor vie et hovedkapitel B til å brette ut tekstene der.

TO PRESISERINGER

Jeg skriver ikke dette heftet for å fritta oss fra det ansvaret vi har, men tvert imot for å bevisstgjøre oss om det. To misforståelser må unngås:

- Det er ikke slik at vi kan dele menneskeheten inn i to grupper der den ene gruppen er helt og fullt preget av Gud og hans vilje, mens de andre er helt og fullt i djevelens vold. Det er tvert om slik at grensen mellom det gode og det onde går tvers gjennom oss alle. Ingen mennesker er helt og fullt gode. Vi er alle en blanding, slik at kampsonen går midt inne i oss.
- Det er heller ikke slik at noen er hjelpeløse ofre for djevelens påvirking, slik at de kan unnskyldes seg med at de styres av demoniske krefter. Vi kan alle ta stilling til hva og hvem vi lar oss påvirke av, og dermed har vi selv det fulle ansvar for hvordan vi lever.

SOM I DATATEKNIKKEN?

Kanskje kan denne saken belyses av to ”liknelser” fra datateknikkens verden:

- Når vi ser et vanlig tekstdokument på en dataskjerm, ser vi teksten og illustrasjonene på hvit bakgrunn. Da kan vi tro at vi ser alt som er verdt å se. Men dersom vi trykker på knappen for tegn-modus, kommer det til syne mange symboler som viser mange av de kodene som er lagt inn for å styre hvordan tekster ser ut. Dersom vi i tillegg begynner å trekke ned det ene rullegardinet etter den andre fra verktøylinja, kommer det til syne bokser der vi har gjort mange andre valg for å styre teksten. Alt dette synes ikke i vanlig modus, men de ligger som styrende koder som er bevisst valgt av den som skriver. Det som til vanlig er usynlig, er like viktig som det vi alltid ser.
- Noen ganger får vi e-poster som vil lokke oss til å trykke på farlige lenker. Dersom vi gjør det, kan maskinen infiseres med virus som kan bryte ned maskinen vår. Det er farlig å følge lenker som vi ikke er trygge på, for da kan vi åpne oss for infisering fra nedbrytende datafiler.

B: KAMPEN I DET NYE TESTAMENTET

Det nye testamente består av 27 ulike skrifter fra ni ulike forfattere. Kampen beskrives på litt ulike måter fra skrift til skrift, slik at vi får best fram nyansene ved å holde sammen de som er beslektet med hverandre. Vi skal merke oss to trekk i gjennomgangen: Det ene er at tanken om kampen ligger som en selvsagt forutsetning under alle skrifterne, for det er bare i tre svært korte brev at den ikke nevnes. Det andre er at det aldri blir noen hovedsak som tar all oppmerksomhet, med Åpenbaringsboken som det eneste unntaket.

EVANGELIENE ETTER MARKUS, MATTEUS OG LUKAS (OG APOSTELGJERNINGENE)

Vi pleier å holde de tre første evangeliene sammen, fordi vi antar at både Matteus og Lukas har brukt Markus som hovedkilde, i tillegg til at de har tatt inn stoff fra en felles talekilde og har sitt eget særstoff. Likevel er de litt ulike når det gjelder dette temaet.

I *Markusevangeliet* fortelles Jesushistorien på en enkel måte uten lange Jesustaler eller forklaringer. I de ni første kapitlene finner vi likevel mange henspillinger på denne kampen. Vi finner en setning om at Jesus ble fristet av Satan i ørkenen (1,13), vi finner et utsagn om at Peter ble brukt av Satan til å friste Jesus (8,33), vi finner fire fortellinger om hvordan Jesus drev ut onde ånder (1,23-28; 5,1-20; 7,24-30; 9,14-29), vi finner enkeltvers som omtaler dette som et fast innslag i tjenesten hans (1,34.39; 3,11.22-27). Til og med disiplene får makt til å drive ut onde ånder (3,15; 6,7.13, se også 16,17). Jesus sier også at det er Satan som tar bort Ordet slik at folk ikke tror (4,15).

I *Matteusevangeliet* gjenfinner vi de samme trekkene som hos Markus, men vi får i tillegg noen ekstra betoningene: Vi får en utførlig fortelling om at djevelen frister Jesus i tre omganger (4,1-11). Den er så viktig at den skal bli en hovedtekst i neste kapittel (se s. 49-59). I Herrens bønn er siste bønneropet flertydig: Det kan bety både "frels oss fra det onde" og "frels oss fra den Onde" (6,13) Når Jesus advarer mot rikdommens fare, gjør han

det til et valg mellom å tjene Gud og en personlig herre som han kaller Mammon (6,24). Vi får høre at mennesker kan besettes av onde ånder (12,43-45). Vi får en ekstra lignelse om at djevelen er en ond fiende som sår ugress i åkeren (13,25.28.39), og i den store domsscenen sies det at djevelen og hans engler til sist skal straffes i den evige ild (25,41).

I *Lukasevangeliet* utfylles Markusfortellingen av den samme utførlige fortellingen som Matteus hadde om at Jesus fristes av djevelen i tre omganger (4,1-13), av ekstra Jesusord om at mennesker kan besettes av onde ånder (11,24-26), av at Jesus så Satan falle ned fra himmelen som et lyn (10,18) og av mange klare utsagn om at djevelen står bak det som skjer i lidelseshistorien (se 22,3.31-32.53).

Lukas fortsetter med slike betoningene i *Apostelgjerningene*, der han forteller om at Satan kunne fylle hjertet på den kristne Ananias (5,3), at en trollmann som motarbeidet Paulus på Kypros kalles djevelens sønn (13,10), og at en mann med onde ånder brutalt kunne overmanne Skevas sju sønner (19,14-16). Vi finner også en fortelling om utdrivelse av en spådomsånd (16,16-18) og noen generelle henvisninger til at slikt skjedde ved flere anledninger (5,16; 8,7; 19,12). I sin tale til kong Agrippa sier Paulus at han ved Damaskus fikk kallet til å forkynne slik at folk "vender om fra mørke til lys, fra Satans makt og til Gud" (26,18).

EVANGELIET ETTER JOHANNES

Johannes har en helt særegen måte å fortelle Jesushistorien på, og den er tydelig todelt. Han bruker et mer symbolsk språk enn de andre evangelistene.

Den første hoveddelen innledes av utsagn om at *mørket* ikke klarte å overvinne lyset da Jesus kom (1,5) selv om mennesket elsket mørket høyere enn lyset (3,19). Den avsluttes med en advarsel om at mørket kan falle over mennesker slik at de vandrer i mørket, men at ingen som tror på Jesus skal bli i mørket (12,35-36). Vi leser om hvordan konflikten mellom Jesus og jødernes ledere stadig spisser seg til. Jødene begynner å anklage Jesus for å ha en ond ånd i seg (7,20; 8,48.52; 10,20), og Jesus svarer tilbake med å si at de er nedenfra, av denne verden (8,23), ja, at de har djvelen til far og vil gjøre som sin far som er både morder og løgner (8,44). Dermed settes Jesu liv inn i rammen av kampen mot den Onde makt.

Den andre hoveddelen begynner med å slå fast at Satan gav Judas tanker om å forråde Jesus (13,2) og at han fór inn i ham under skjærtorsdagsmåltidet (13,27; i 6,70-71 ble det sagt rett ut at Judas er en djevel). Det gjentas mange ganger at verden ikke ser og forstår (14,17.19) og at den hater både Jesus (15,23-25) og disiplene (15,18; 17,14). Disiplene er ikke av verden (15,19; 17,16), men de er sendt til verden og skal bevares av Gud der (17,15-16). De skal leve slik at verden skal kunne komme til tro og forstå (17,21.23). Det kan se ut som om Satan er ute av synsfeltet

her, men det er ikke tilfelle, for Jesus peker mot "denne verdens fyrste" som en personlig makt (14,30), og sier at han allerede er dømt (16,11). Derfor er det slik at alle de uttrykkene som peker mot *verden* setter kristnes liv inn i rammen av kampen mot den Onde makt.

ROMERBREVET

Romerbrevet regnes som Paulus sitt hovedbrev der han på en systematisk måte presenterer troens kjernestoff. Her berører han denne åndelige kampen tydelig på to viktige steder, men har en helt egen hovedinnfallsvinkel.

Paulus avslutter den første hoveddelen i brevet på en triumferende måte: Han fastslår at verken engler, krefter eller makter i det høye eller i det dype kan skille oss fra Kristi kjærlighet (8,38-39). Han avslutter hele brevet med følgende bønneønske: "Må fredens Gud snart knuse Satan under føttene deres!" (16,20). Det påfallende er likevel at når han i kapittel 6-8 redegjør utførlig for kampen mellom det gode og det onde, bruker han en annen innfallsvinkel. Nå peker han mot *synden som en personlig makt* inne i hver enkelt kristen. Han kan si at synden hersker i våre dødelige kroppar (6,12.14), at vi er slaver under synden (6,16), at vårt kjøtt og blod har makt over oss (7,5), og at synden til og med bruker Guds gode bud til å vekke begjær i oss på en måte som både bedrar og dreper oss (7,7-13). Et menneske har en lov i lemmene som kjemper mot loven i sinnet og tar det til fange (7,23) slik at man lever slik kjøttet vil, nemlig i fiendskap mot Gud (8,3.7). Dette skal vi merke oss. Den mest sentrale

delen av kampen består altså ikke i å rette oppmerksomheten mot en djevel som påvirker oss utenfra, men den består i å ta kampen opp mot den syndemakten som har sete dypt inne i oss. Det er her Paulus mener at de avgjørende slagene står, og han kan formulere strategien på en svært allmenn måte: "La ikke det onde overvinne deg, men overvinn det onde med det gode!" (12,21) og "La oss derfor legge bort mørkets gjerninger og kle oss i lysets rustning." (13,12). Det er bare Åndens kraft som kan gi oss seier her (8,5-11). Denne måten å tolke kampen på, vil jeg gjøre til en hovedsak senere i heftet (se s. 59-64).

KORINTERBREVENE

Det interessante med Korinterbrevene er at Paulus nevner ulike taktikker som Satan kan bruke for å forføre kristne.

I *det første brevet* refser han først en person i menigheten som lever i blodskam. Når de andre tåler en slik synd, er det som om de slipper til en surdeig som kan gjennomsyre hele deigen (5,7-8). Derfor må synderen kalles "den onde" og støtes ut (5,13), ja, han må overgis til Satan (5,5), for det er hans rette Herre så lenge han lever i åpenbar synd. Vi finner også to andre advarsler: Dersom ektefolk lever for lenge i seksuell avholdenhet, kan Satan sette dem på prøve (7,5), og den som tar del i avgudsoffer, får fellesskap med urene ånder, noe som er uforsvarlig for kristne å innlate seg på (10,20-22). Paulus knytter altså både seksuelle fristelser og fristelse til avgudsdyrkelse til djevelens aktivitet.

I *det andre brevet* holder Paulus fram en synder som er blitt straffet og som tydeligvis angrep, for nå formaner Paulus dem til å tilgi ham "så ikke Satan skal få bedra oss. For vi vet hva han har i sinne" (2,5-10, sitat v11). Det er altså en dobbel fare når det gjelder syndere: Dersom menigheten ikke reagerer mot synd, kan Satan benytte seg av det til å friste flere til fall, men dersom de ikke tilgir den som angrep, kan Satan benytte seg av det også, nemlig til å skape uforsonlighet.

Paulus er generell midt i brevet når han formaner kristne til å renses for all urett på kropp og sjel (7,1). Det må de gjøre fordi Kristus og Beliar, som er et jødisk navn på djevelen, ikke kan bli samstemt (6,15). Man må avvise mørket, Beliar, vantroen og avgudene (6,14-16). Han er også konkret i to nye eksempler: Satan kan virke gjennom vranglærere, for han kan skape seg om til en lysets engel (11,14). Han kan også virke gjennom en sykdom som rammer Paulus, og da er det om å gjøre å tolke det på en måte som ikke skaper bitterhet: "For at jeg ikke skal bli hovmodig på grunn av de høye åpenbaringene, har jeg fått en torn i kroppen, en Satans engel som skal slå meg" (12,7). Det foregår altså hele tiden en kamp om å bevare et sunt trosliv, og djevelen bruker mange slags metoder for å ødelegge det.

FILIPPERBREVET, GALATERBREVET OG TESSALONIKERBREVENE

Det gjenstår fem brev av Paulus sine tidlige brev. Det svært korte brevet til *Filemon* setter ikke klare ord på kampen mot djevel eller onde ånder. Filipperbrevet og Galaterbrevet nøyer seg med å antyde saken, mens Tessalonikerbrevene lar dette temaet få en helt bestemt vinkling.

I *Filipperbrevet* omtales kampen for evangeliet, men uten å si direkte at Satan står bak motstanden (1,28-30). Men når Paulus skriver triumferende at hvert kne skal bøye seg "i himmelen, på jorden og under jorden" (2,10), er nok onde åndsmakter inkludert.

I *Galaterbrevet* gjør Paulus noe tilsvarende som vi så i Romerbrevet. Den store kampen blir beskrevet som en kamp mellom kjøttets begjær som står i mot Ånden (5,16-25). Dette er altså en hovedsak for Paulus. Men han antyder også at troskampen kjempes mot åndelige krefter. Han spør i 3,1: "Hvem har forhekset dere?" Dermed insinuerer han at vranglærerne er redskap for demoniske krefter. Han spør i 5,7-8: "Hvem er det som har hindret dere i å være lydige mot sannheten? Hvem har overtalt dere? Ikke han som kalte dere!" Det siste leddet peker nok mot Gud som kalte dem, og da peker trolig de første leddene mot Satan. Litt tydeligere er han i 4,3 og 9 når han skriver at galaterne tidligere var slaver under "grunnkreftene i verden", det betyr at de var slaver under "guder som ikke er

virkelige guder” (4,8). Disse uttrykkene ble på den tiden brukt til å benevne flere forhold, blant annet himmelske og demoniske makter. Det er megetsigende at Paulus kan nøye seg med å bare antyde den demoniske dimensjonen. Det forutsetter at den er så selvsagt for både ham og leserne at begge parter underforstår hva det handler om.

I *Tessalonikerbrevene* kommer en helt bestemt side ved kampen fram, nemlig at Satan på ulikt vis prøver å motarbeide misjonsarbeidet. Paulus hadde bestemt seg for å besøke disse menighetene, men skriver at ”Satan hindret oss” (1 Tess 2,18). Atskillelsen ble så lang at han begynte å frykte at ”fristeren hadde klart å friste dere slik at vårt arbeid hadde vært forgjeves” (3,5). Det hadde heldigvis ikke skjedd, men i den siste endetiden skal det blir verre, for ”... Når den lovløse kommer, har han sin kraft fra Satan og virker med stor makt og med under og falske tegn. Med all slags urett forfører han dem som går fortapt” (2 Tess 2,9-10).

KOLOSSERBREVET OG EFESERBREVET

To brev som Paulus skrev fra fengsel har en så spesiell språkbruk at det er naturlig å tro at han brukte en "sekretær" i arbeidet. Vi kan altså tenke oss at denne "skriveren" har påvirket ordvalget, men det har ikke gjort denne kampdimensjonen mindre tydelig.

Kolosserbrevet nøyer seg med å henspille på kampen som en bakgrunn for frelsen. Her skriver Paulus at Kristus "har fridd oss ut av mørkets makt" (1,13), at kristne døde bort fra "grunnkreftene i verden" (2,20) og derfor ikke igjen må bli fanget av visdomslære som knyttes til disse grunnkreftene (2,8). For de ble overvunnet da Jesus "kledde maktene og åndskreftene nakne og stilte dem fram til spott og spe da han viste seg som seierherre over dem på korset" (2,15).

Efeserbrevet er mye tydeligere. Paulus kan uttrykke seg generelt med å si at de tidligere var mørke, men nå er blitt lys (5,8) og formane dem til ikke å ta del i mørkets gjerninger (5,11). Men han sier det også svært tydelig i 2,2: Dere "lot dere lede av herskeren i himmelrommet, den ånd som nå er virksom i de ulydige". Men nå er Guds "mangfoldige visdom blitt kunngjort gjennom kirken for maktene og åndskreftene i himmelrommet" (3,10). Derfor sier han rett ut: "Gi ikke djevelen rom" (4,27). Han avslutter brevet med en mektig oppfordring: "Ta på Guds fulle rustning, så dere kan stå mot djevelens listige knep. For vår kamp er ikke mot kjøtt og blod, men mot makter og åndskrefter,

mot verdens herskere i dette mørket, mot ondskapens åndehær i himmelrommet” (6, 11-12). Disse versene må utdypes senere i heftet (se s. 49-53 og s. 67-72), for her er klar tale, ikke bare antydninger som i Galaterbrevet.

BREVENE TIL TIMOTEUS OG TITUS

Paulus har også skrevet tre brev til menighetslederne Timoteus og Titus. De har også en svært særegen språkbruk som gjør det naturlig å behandle dem i en gruppe for seg.

I *Titusbrevet* nøyer Paulus seg med å si at de som ikke er kristne er ”slaver av all slags begjær og lyster” og lever i ondskap og hat (3,3). Dette sies klarere i *Andre Timoteusbrevet*, der han formaner menighetsledere til å forkynne tålmodig til de som ikke vil høre, slik at de en dag ”kan våkne av rusen og komme seg ut av djevelens snare, hvor de holdes fanget så de gjøre hans vilje” (2,26). Ikke-kristne må altså reddes ut av djevelens makt.

I *Første Timoteusbrevet* fokuserer han derimot på kristne, og han advarer fire ganger mot frafallets fare. Hymeneos og Aleksander har feid samvittigheten til side slik at troen deres har forlist, så derfor er de blitt ilagt kirketukt, slik at de er ”overgitt til Satan” (1,19-20). En nyomvendt bør ikke bli leder i menigheten ”for da kan han bli hovmodig og komme under samme dom som djevelen. Han må også ha godt ord på seg blant dem som står utenfor, så han ikke blir til spott og går i djevelens snare” (3,6-7). Noen enker ”har allerede vendt seg bort og fulgt Satan” (5,15). Men i de siste tider skal det bli verre. Da skal noen falle fra troen:

”De skal holde seg til ånder som fører vill, og til demoners lære fra løgnaktige hyklere med avsvidd samvittighet” (4,1-2). Kristne står altså i en åndelig kamp der man fristes til å falle fra både gjennom livsførsel og falsk lære.

BREV FRA ANDRE FORFATTERE

I Det nye testamente finner vi også åtte andre brev av fem ulike forfattere. Det er bare i tre av dem at dette kampmotive er svært tydelig framme.

Hebreerbrevet er det lengste av dem, og det har en tematikk som ikke gjør det naturlig å fokusere på denne kampen. Men i starten kommer det klart fram at forfatteren deler dette synet, for han sier at Jesus skulle ”ved sin død gjøre ende på ham som har dødens makt, det er djevelen, og befri dem som av frykt for døden var i slaveri gjennom hele livet” (2,14-15). Han har også en trøst å gi til kristne: ”Er ikke alle englene ånder i Guds tjeneste, som sendes ut for å hjelpe dem som skal arve frelsen?” (1,14).

Jakobsbrevet er svært tydelig på denne kampen. Jakob kan noen steder nøye seg med å si at alle som fristes, lokkes og dras av sitt eget begjær (1,14) og at vennskap med verden er fiendskap mot Gud (4,4). Men de onde ånder finnes, de tror at Gud er én, og de skjelver for ham (2,19). De utøver likevel farlig innflytelse, for tungen er et lem som kan bli ”satt i brann av helvete” (3,6). Misunnelse og selvhevdelse ”er jordisk og sjelelig, ja, demonisk” (3,14-15). Derfor kommer det en klar formaning: ”Så være lydige mot Gud! Men stå djevelen imot, så skal han flykte fra dere” (4,7).

Peter legger i brevene sine hovedvekten på at fristelsene kommer fra de indre lystene våre (1 Pet 1,14; 2,11; 4,2-3 og 2Pet 1,4; 2,10.18; 3,3), men i det første brevet åpner han tydelig opp for den åndelige kampen. Han skriver på den ene side at Jesus nå sitter ved Guds høyre hånd "etter at engler, myndigheter og makter er underlagt ham" (3,22). Likevel kommer advarselen i slutten av brevet: "Vær edrue og våk! Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve for å finne noen å sluke. Stå ham imot, faste i troen!" (5,8-9).

Tre brev er så korte at vi kan gå raskt forbi dem. *Tredje Johannesbrevet* setter ikke klare ord på denne kampen. *Andre Johannesbrevet* omtaler forførerer, Antikrist, som en forfører som står bak vranglærere (vers 7). *Judasbrevet* henspiller mange ganger på jødiske skrifter som var svært opptatt av kampen mellom onde ånder og englene, og i vers 9 trekkes engelen Mikael's kamp mot djevelen fram med en kort henvisning.

Det er *første Johannesbrevet* som vier kampen mer plass. Her brukes allmenne motsetninger som å vandre i lyset i stedet for å vandre i mørket (1,6-7; 2,9-11) og det advares mot å elske verden med dens begjær (2,15-17), for hele verden ligger i det onde (5,19). Her advares det også mot løgneren, Antikrist, som forneker at Jesus er Kristus (2,22). Hans ånd er allerede virksom i verden (4,3), så det er viktig å skille mellom sannhetens ånd og villfarelsens ånd (4,6). I to avsnitt er Johannes helt tydelig: Han skriver til de unge to ganger at "dere har seiret over den onde" (2,13.14), og noen vers lenger ut heter det: "Den som gjør synd, er av djevelen, for djevelen har syndet helt fra begynnelsen av. Og det var for å gjøre ende på djevelens gjerninger at Guds Sønn

åpenbarte seg... Slik viser det seg hvem som er Guds barn og hvem som er djevelens barn: Den som ikke gjør det som er rett, og som ikke elsker sin bror, er ikke av Gud" (3,8.10). Det er også påfallende at siste setningen i brevet er en sterk advarsel: "Mine barn, vakt dere for avgudene!" (5,21).

ÅPENBARINGSBOKA

Det er ofte slik at de siste sidene i en roman er svært viktige, for her når boka sitt klimaks. Det er derfor tankevekkende at når de kristne bestemte seg for hvilken rekkefølge skriftene i NT skulle ha, plasserte de Åpenbaringsboka sist. Den innledes slik: "Dette er Jesu Kristi åpenbaring (= gresk: *apokalypsis*) som Gud ga ham for at han skulle vise sine tjenere det som snart skal skje" (1,1). *Apokalypsis* betyr en avsløring av det som er skjult, altså er boka en avsløring av hva som egentlig er på ferde når alt framstår slik det virkelig er.

Det begynner forsiktig i kapittel 2-3 med sju sendebrev til menigheter i Lilleasia. Her får vi høre at hver menighet har sin engel (1,20), kanskje som beskyttelse. Siden forfølgelsene før år 100 ofte kom fra jødene, får vi høre at "Satans synagoge" finnes både i Smyrna og Filadelfia (2,9; 3,9). I Smyrna er det slik at "Djevelen skal kaste noen av dere i fengsel" (2,10). I Pergamon har Satan sin trone (2,13) og i Tyatira har noen "kjent Satans dybder" (2,24).

Det er i kapitlene 6-18 at den kosmiske kampen beskrives for alvor. Det kan se ut som at vi gjennomgår historiens løp tre ganger fra litt ulike vinklinger. Det åpnes først sju segl, så blåses det i sju basuner, og til sist tømmes det ut sju skåler med vrede (kap 6, 8-9 og 16). Hver gang skjer det katastrofer på jorden i form av ulykker, død og naturkatastrofer. Tre trekk er tydelige hele tiden: Det ser ut som om Gud har kontrollen, for det er hans engler som tillater dette å skje. Det ser ut som mennesker er offer hele tiden, og det er ikke mange som klarer å beholde troen. Tvert om sies det om dem som overlevde basunene at de fortsatte med å tilbe de onde åndene (9,20). Det er onde makter som gjennomfører ondskapen, og det blir ekstra tydelig i kapittel 9: Den femte basunen frigjør gresshopper som beskrives som en åndehær rustet til krig (9,7-10) og som har avgrunnens engel, Abaddon, til konge over seg (9,11). Den sjetten basunen frigjør fire engler som er hærførere for tjue tusen ganger ti tusen (9,15-16).

Det er likevel i kapitlene 12 og 13 at vi finner den mest gjenkjennelige tolkningen av historien. Der møter vi først en kvinne som må være Maria som føder Jesus, og en drake som forsøker å sluke Jesus, men ikke klarer det (12,1-5). Dernest blir kvinnen et symbol på kirken som nå rømmer ut i ødemarken. På grunn av Jesu seier ved kors og oppstandelse (12,10-11) styrtes draken ned på jorden og forfølger nå kirken (12,7-9.13-18). I neste kapittel får draken hjelp av to dyr, slik at de blir en demonisk treenighet, og de fører krig mot de hellige (13,7) og forfører menneskene til å tilbe dem (13,13-15). I kapittel 18 brukes et annet bilde som understreker samme sak. Nå får vi høre om rikdommens store by, Babylon, som er tilholdssted for onde og urene ånder (v2). Kristne får beskjed fra himmelen: "Dra bort fra henne, mitt folk, så dere ikke tar del i hennes synder" (v4). Når dommen kommer, ødelegges byen i løpet av en time (v8.10.17.19).

Boka avslutter med å beskrive den siste kampen. Da får vi høre at djevelen først blir bundet for tusen år (20,3), så slippes han fri for en stund og forfører folkene (20,7) før han overvinner og kastes i ildsjøen (20,10). Nå er han overvunnet for evig, nå kan den nye himmel og den nye jord skapes, for nå er det slutt på all forfølgelse og all slags kamp mot ondskaper (kap 21-22).

DJEVELEN ER VIRKELIG

Når vi skal oppsummere, kan vi starte med å slå fast at NT regner med at Djevelen finnes. Vi har mange andre bøker fra samtiden som sier mye mer om dette, for der kan vi finne omfattende demonologier med beskrivelser av ulike typer onde makter. Slik er det ikke i NT, men det som står er klart nok: Kristne står i en kamp mot djevelen og hans åndehær, og hans virke omtales i mange ulike sammenhenger.

- Hedningene levde før under djevelens makt (Gal, Ef, Tit og 2 Tim)
- De ble befridd fra hans makt til Gud (Apg 26)
- Djevelen forfører jødene til ikke å tro og til å forfølge kristne (Joh og Åp 2-3)
- Han motarbeider misjonsarbeidet (1 Tess)
- Han står bak motstand og forfølgelser fra hedninger også (Joh og Åp 12)
- Han kan besette mennesker og binde dem (Mark, Luk, Matt og Apg)
- Han bevirker at mennesker ikke tror budskapet om Jesus (Mark 4)
- Han kan lokke til å leve i synd (1 Kor, Ef, 1 Tim, Jak, 1 Pet og 1 Joh)
- Han kan bruke rikdom til å forføre mennesker (Matt 6 og Apg 5)
- Han kan påvirke til frafall ved hjelp av vranglærere (1 Kor 11, Gal, 1 Tim, 1 Joh, 2 Joh og Åp)
- Han kan påvirke til bitterhet ved sykdom og plager (2 Kor 12 og Åp)
- Men Gud er den sterkeste, slik at djevelens makt egentlig er overvunnet (Luk, Joh, Rom 8, Kol, Hebr, 1 Pet og Åp 12)
- Til sist skal djevelen beseires fullt ut (Matt 25, Rom, Fil 1 og Åp 20).

Dette ble tatt så alvorlig i den første kirken at de utformet en egen forsakelse i tillegg til trosbekjennelsen, at de hadde åndsutdrivelse som en egen tjenesteoppgave i menighetene (= eksorsister), og at liturgiske åndsutdrivelser var fast rutine i forbindelse med forberedelse til dåp.

DJEVELEN BLIR ALDRI EN HOVEDPERSON

Selv om djevelen og hans åndehær er en realitet, er det bare Åpenbaringsboken som gjør hans virke til en hovedsak.

- Markus kan fortelle Jesu lidelseshistorie uten å henspille på at Satan står bak, mens Lukas kan sette ord på det i sin gjenfortelling. Matteus gjengir Herrens bønn med en formulering som kan bety at vi ber Gud frelse oss fra Den onde, mens Lukas ikke har denne formuleringen med.
- I Rom 6-8 og Gal 5 fokuserer Paulus først og fremst på at kampen består i at vi kjemper mot synden i vårt eget kjøtt, uten å nevne at det er djevelen som benytter seg av denne syndekraften til å friste oss.
- Det er bare to tekster som gjør denne kampen til en hovedsak, nemlig fortellingen om Jesu fristelse (Matt 4/ Luk 4) og Paulus sin oppfordring om å ta på Guds fulle rustning i Ef 6.

De fleste omtalene blir gjort på kortfattet vis, som bevisstgjøring av en fare som kristne må være på vakt overfor. Det er bare *Åpenbaringsboken* som gjør dette til et hovedtema. Dette er antakelig den siste boka som ble skrevet, kanskje på 90-tallet.

Da hadde de første organiserte forfølgelsene begynt, med den i Roma etter brannen i år 64 som den første. Man kunne ane konturene av noe som skulle bli mye verre i de 200 årene som fulgte. Når man står midt i slike forfølgelser, er det svært naturlig å tolke det som en kamp mot onde makter. Derfor ble denne boken trolig skrevet som en trøst til livredde og forfulgte kristne: Selv om ondskapens krefter herjer med dere, skal dere vite at Gud ikke har mistet kontrollen og at det er han som skal seire til sist!

KAN KRISTNE BESETTES AV ONDE ÅNDER I DAG?

Vi finner en påfallende forskjell i betoningen av hvordan de onde makter kan påvirke mennesker. Markus, Matteus og Lukas legger stor vekt på at urene ånder kan besette mennesker på *innsiden*, slik at de må drives ut på en spesiell måte. Dette finner vi ikke omtalt med et eneste ord hos Johannes og i brevene, for her er det djevelens makt til å friste og forføre mennesker *utenfra* som vektlegges. Kan det ha sin forklaring i at evangelistene skriver om Jesu og de første kristnes møte med mennesker som er bundet av andre religioner, mens brevene er skrevet til de som allerede er blitt kristne? I så fall er det den siste vektleggingen som blir viktig for oss i dag.

Dette heftet kommer ikke til å ta opp temaet med åndsutdrivelser, eller eksorsismer som det også kalles. Det er tre hovedgrunner til det. Den ene er den omtalte forskjellen mellom evangeliene og brevene. Den andre er at i Norge er de fleste døpt og tilhører den kristne kirken. I oldkirken mente man at dåpen ga en beskyttelse mot besettelse av onde åndsmakter. Derfor hadde man liturgiske utdrivelser før man ble døpt, og i vår kirke framsier vi fremdeles

forsakelsen fra djevelen og alle hans gjerninger før dåpen. Derfor er det naturlig at man i et kristent land ikke forventer seg mange besettelser. Den som er døpt kan være trygg, så lenge man selv ikke involverer seg aktivt i å bruke svart eller hvit magi, i å søke overnaturlig visdom (for eksempel ved ulike spådomskunster), i spiritisme (det vil si å søke kontakt med døde) eller i åpenlys djeveldyrkelse. Derfor er det klare rådet svært enkelt: Fingrene fra fatet på disse områdene!

Den tredje grunnen er at utdrivelsene i NT ser ut til å inkludere det vi i dag vil kalle psykiatriske diagnoser som schizofreni og psykose, samt andre sykdommer som stumhet og epilepsi. Svært mange av de symptomene som beskrives i evangeliene, kan finne sin forklaring i psykiatrien. Derfor har vi i dag helt andre muligheter til å behandle disse tilstandene enn ved religiøs utdrivelse, og det bør vi benytte oss av. Men ofte skjer det fenomener i forbindelse med besettelse som psykiatere ikke kan forklare: Den besatte har en kunnskap som man ikke naturlig kan forvente, for eksempel evne til å tale ulike språk, eller det kan skje fysiske ting som er uforklarlige, for eksempel unaturlig styrke eller iskalde vindpust.

På misjonsmarker som i Etiopia og Madagaskar er lokale kristne svært frimodige til å drive ut onde ånder av mennesker, fordi de kommer fra miljøer der dyrkelse av ånder og Satan er utbredt. De har sine måter å gjøre det på, og det gir gode resultater. Hos oss blir det annerledes, og det må vi ta på alvor. Det kan tenkes at ekte demonbesettelser kan øke i omfang hos oss også, dersom dyrkelse av onde åndsmakter brer om seg. Men det er all mulig grunn til å advare kristne mot å begynne å drive ut ånder på egen hånd, for da kan man komme til å gjøre overgrep

som gir dype sår. Det er bedre å gjøre som den katolske kirke har lagt til rette for. De har ansatt en person som har ansvar for å drive ut ånder innen en trygg, liturgisk ramme. Før han kan kobles inn, står det på internettsidene deres at all annen hjelp må ha vært prøvd (se tekstboksen under). Dersom noen har en slik sak i Den norske kirke, bør man henvende seg til den av de lokale prestene som man har tillit til at vil ha forståelse for det saken dreier seg om, gjerne en prest med misjonærbakgrunn.

PROSEDYRE FOR SØKNAD OM EKSORSISME I DEN KATOLSKE KIRKE

Dersom prestene i bispedømmet ser et behov for eksorsisme, skal en skriftlig forespørsel om dette oversendes biskopen med følgende vedlegg:

- a) personalia, sivile og kirkelige, på den troende (inkl. dåpsattest med alle anmerkninger);
- b) uttalelse fra prest, samt gjennomgang av den sjelesorg og de tiltak (bønn, velsignelse, messe osv.) som er blitt gjennomført i den aktuelle saken;
- c) uttalelse fra lege (og/eller psykolog) om den troende, hvor sykdommer og sykdomshistorie kommer klart frem.

Biskopen kan i forkant av en eksorsisme be om at andre tiltak settes i verk, og at utvidede uttalelser (kirkelige eller medisinske) fremskaffes.

Dette innebærer at dersom en troende selv ser behov for hjelp, skal man alltid ta kontakt med sin lokale prest. Det blir opp til presten å ta videre kontakt med bispedømmet.

C: KAMPEN I DAG

I. REALISME OG NØKTERNHET

Det er et faktum at det skjer mye i verden som vi ikke kan forklare på fullgodt vis. Det skjer mye ondskap som er så ufattelig vond at vi ikke skjønner at mennesker kan være i stand til å gjøre det. Vi merker på oss selv at vi kan lokkes til å gjøre det som vi egentlig vet er galt. Dessuten har vi beretninger om besetninger som har uforklarlige fenomener knyttet til seg. Hva skal vi tenke om alt dette?

Mange tar til orde for at vi bare skal akseptere at vi ikke forstår alt, og så forske og undersøke videre for å se om vi med tiden kan forstå mer. De mener at det dummeste vi kan gjøre, er å fylle hullene i vår viten med overnaturlige fantasier, for da stenger vi veien for en fordomsfri forskning av saken.

Mange velger derimot den andre ytterligheten, som er å lage vidtrekkende, overnaturlige teorier om en ond virkelighet som omgir oss, der ulike demoner navngis og settes i forhold til hverandre. I middelalderen fikk vi både hekseprosesser og skremmende beskrivelser av demoner og fortapelse som vi rister på hodet av i dag. I ekstreme trosmenigheter i dag er maktbønner for å binde eller drive ut all slags ånder blitt faste ledd i fromhetslivet.

C. S. Lewis skrev i forordet til sin kjente bok *Djevelen dypper pennen*: "Når det gjelder djevelen, kan menneskeslekten gjøre to feil som er like store, selv om de er diamentralt motsatte. Den ene er at man ikke tror på deres eksistens. Den andre er at man tror på dem, og nærer en overdreven og usunn interesse for dem. Selv er de like fornøyd over begge feilene og hilser en materialist og en djevlebesverger med samme glede". Dette gir god mening dersom djevlelske makter finnes: Da er det i deres interesse at man ikke tror på dem, slik at de kan drive sitt spill i fred. Det er like strategisk at noen grupper overdriver interessen på en slik måte at flertallet ser hvor galt det bærer hen, og rister på hodet av hva slik overtro kan føre til.

Den som vil innta et mellomstandpunkt, kan velge mellom to tankemåter. Den ene mellomveien er å mene at selv om et moderne menneske ikke kan tro at djevelen og åndsmaktene finnes, er det likevel viktig å beholde denne språkbruken. Den setter symbolske ord på kampen mot en ondskap som vi ikke kan forstå, men som det er viktig at vi har ord for å markere alvoret i.

Den andre mellomveien vil jeg følge i dette heftet: Jeg vil holde meg til det nøkterne bildet av Satan og hans åndehær som vi finner i NT. Der blir det aldri noen hovedsak, men det er heller en realistisk bakgrunn som både Jesu frelsesverk og vår kamp for det gode i verden må forstås ut fra. Dermed blir kampen tatt på fullt alvor, samtidig som vi kan vite oss trygge i troen på at Gud er den sterkeste. De som tenker som ytterlighetene, vil antakelig legge fra seg dette heftet, mens de som står for en av disse mellomveiene, vil kunne ha interesse av å lese det som følger.

Vi kan ikke ta opp alle tekstene som ble nevnt i forrige kapittel, men jeg velger å gi mest plass til de to mest utførlige av dem: Jesu fristelser og Guds fulle rustning. Det som står der vil jeg utfylle med to typer tekster: Tekster der Paulus beskriver kampen på en allmenn måte, og dessuten de fleste enkeltversene i NT som tydelig henviser til djevelen eller onde makter.

SOM I NORGE UNDER KRIGEN?

Kanskje kan vi sammenligne med det som var situasjonen i Norge under krigen. Da satt den rettmessige kongen og regjeringen i London, mens landet var okkupert av tyskerne med en egen, nasjonal styringsmakt i Oslo. Alle nordmenn måtte velge hvem av dem de ville ha sin lojalitet til.

Det var ikke så mange som opplevde å komme i direkte kamphandlinger. Men når bombeflyene kom over byene på Vestlandet, var det godt at sirenene lød og tilfluktsrom var sikre. Mange i Finnmark opplevde tøffe forhold da fylket ble brent ned under tilbaketrekingen, og andre steder ble hele bygder utsatt for represalier.

De fleste dagene var helt alminnelige. Folk flest kunne leve vanlig dersom de ønsket det. Man kunne forsøke å fortrenge at det var krig. Men det kunne være en fristelse å bli med i Nasjonal samling for å oppnå makt og bedre materielle vilkår. Det kunne være fristende for unge jenter å forelske seg i tyske soldater. Noen var villige til å angi naboer for å oppnå goder til seg selv. Politifolk utførte ordre om å samle jøder selv om de skjønnte det ikke var rettferdig. Midt i et forholdsvis vanlig hverdagsliv, måtte man ta viktige avgjørelser.

På den andre siden var det alltid behov for at noen meldte seg til motstandstjeneste, enten for å hjelpe folk å flykte, for å være med i konvoier, eller for å gjennomføre ulike aksjoner. Plutselig kunne en nedskutt engelsk pilot komme inn på gården og be om hjelp, og da ble man nødt til å velge side. Det var ikke lett å se på overflaten at det var krigstider, men alle var bevisst på det, og de fleste visste hvilken side de ville stå på, og gjorde det de måtte når behovet var der.

2. HOVEDMOTSTANDEREN

Hovedmotstanderen har mange navn i NT. Han kalles både djevelen, Satan, fristeren, denne verdens fyrste, Beelsebul og Beliar. Vi får ingen lære om hvor han kommer fra, men det antydes noe i retning av at det engang skjedde et fall blant engler som opprinnelig var gode (2 Pet 2,4; Jud 6; se også Jes 14,12-15; Esek 28,11-17). Vekten ligger på å understreke hvor farlig han kan være.

Advarslene i NT kan være svært sterke, slik som den vi finner i slutten av Petersbrevet: "Vær edrue og våk! Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve for å finne noen å sluke. Stå ham imot, faste i troen!" (1 Pet 5,8-9), eller som den Paulus kommer med midt i et formaningsavsnitt: "Gi ikke djevelen rom!" (Ef 4,27), eller den som Jakob kommer med: "Vær da lydige mot Gud! Men stå djevelen imot, så skal han flykte fra dere" (Jak 4,7).

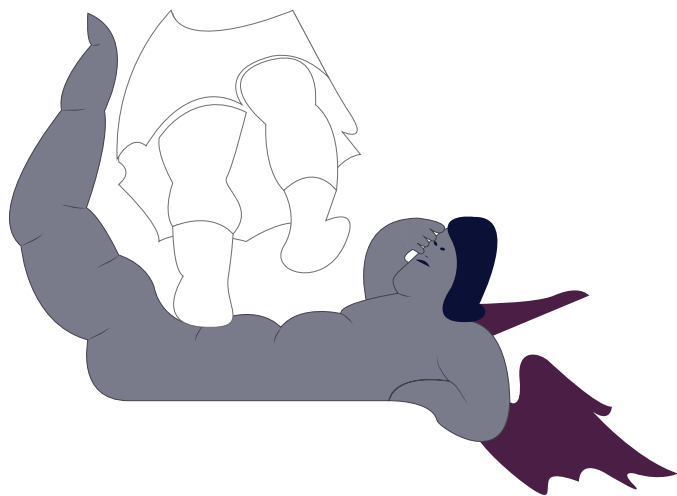
I kap 12-13 i Åpenbaringsboken kan djevelen beskrives som en djevlesk treenighet som kjemper sammen mot menneskene: Draken, som kalles Satan og djevelen (12,9) ble kastet ned på jorden for å kjempe videre mot menneskene, og han får hjelp av to dyr: Det ene dyret etteraper Jesu død og oppstandelse, fordi det fikk et dødelig sår som ble leget (13,1-10), mens det andre dyret etteraper Åndens virke, fordi det forfører de som bor på jorden til å tilbe det første dyret (13,11-17). Djevelen er altså

en sterk motstander; men Gud er sterkere, fordi djevelen er blitt beseiret og fratatt anklagemakten, og han har begrenset tid på jorden til å forfølge (12,10-12).

Åp 12,9 betoner også at djevelen ble kastet ned fra himmelen sammen med englene sine. Derfor skriver Paulus at vår kamp er "mot makter og åndskrefter, mot verdens herskere i dette mørket, mot ondskapens åndehær i himmelrommet" (Ef 6,12). Dermed markeres djevelens makt nok en gang på en sterk måte, men det gjøres ikke noe forsøk på å utvikle en lære om hvilke typer ånder det er tale om. NT nøyer seg med å konstatere at onde åndsmakter finnes og må kjempes mot.

Både Johannes og Paulus er samstemte om at Jesu korsdød var en avgjørende seier over djevelens makt. Kristne har "seiret over ham ved Lammets blod" (Åp 12,11), for Jesus "kledde maktene og åndskreftene nakne og stilte dem fram til spott og spe da han viste seg som seierherre over dem på korset" (Kol 2,15). Dette uttrykkes på en billedlig måte i Åp 12,4-5: Draken står klar til å sluke Jesusbarnet så snart det var født, men barnet blir i stedet rykket opp til Gud, til hans trone. Dermed kommer dobbeltheten i Jesu død klart fram: På den ene siden så det ut til at Satan hadde lykkes med sin kamp mot Jesus. Han hadde besørget at Jesus ble fanget, dømt og drept på den mest skammelige måten som den gang fantes. For en kort tid framsto han som seierherre. Men så viste det seg at Jesu død ikke var en tragisk død likevel, den var en offerdød til menneskeslektens beste. Ved Jesu oppstandelse og opphøyelse ble rollene snudd helt om: Han som så ut som han hadde seiret, hadde i virkeligheten tapt, mens han som døde på en skammelig måte, i virkeligheten hadde vunnet.

Vi kan ikke forstå hvordan en frivillig offerdød kan ha så stor virkning, men siden Jesus var Guds sønn, altså en person i den treene Gud, kan vi ane at hans død kan ha hatt en helt uvanlig kraft. Kanskje kan vi sammenligne det med det som skjedde under invasjonen av Normandie i juni 1944. Det var et slag som krevde utrolig mange menneskeliv, men de allierte fikk et brohode der de i løpet av en måned kunne landsette en million soldater på fransk jord. Da var i realiteten den avgjørende seieren vunnet, og tyskerne hadde tapt krigen. Men det skulle enda ta nesten et år med kamper før den endelige seieren kunne feires. Slik er det med vår kamp også: Den avgjørende seieren er vunnet, men det gjenstår en kamptid før triumfen blir fullført ved historiens slutt.

3. HOVEDFRONTENE

De vanlige hverdagene våre er ikke preget av en slik kampopplevelse som språkbruken i Åpenbaringsboken legger opp til. De fleste av oss opplever livet som relativt udramatisk. Likevel ber vi om og om igjen i Herrens bønn: ”La oss ikke komme i fristelse, men frels oss fra det onde”. Dermed har vi satt ord på farene som alltid truer. Når Luther gir sin forklaring i den Lille katekismen, skriver han: ”I denne bønnen ber vi Gud verne og verge oss så vi ikke blir narret av djevelen, verden og oss selv, og lokket til vantro, fortvilelse og annen synd”. Luther mener altså at vi har tre fronter å kjempe på.

TANKELIVET

Det er få som opplever at Djevelen taler til dem direkte med hørbare ord. Det vanlige er at han frister gjennom tankelivet. Han vil feste oppmerksomheten vår ved feil forhold, for han vet like godt som oss at det vi gir oppmerksomhet, det gir vi kraft. Den grunnleggende kampen foregår i tankelivet, for det er tankene som blir virkeliggjort i ord og handling. Det er handlingene som kan bli til vaner, vanene former en persons karakter, og en ond karakter sprer ondskap til mange andre.

Ingen av oss kan unngå å bli fristet i tankelivet. Men fristelser er ikke farlige før vi selv sier ”ja” til dem. Det er ikke slik at fromme kristne fristes mindre enn andre. Det er ofte tvert i mot: Når vi overvinner vanlige fristelser, forsøker djevelen ofte med sterkere

midler. Noen klarer han å friste til å bli så *stolte og overmodige* at de føler seg bedre enn andre, og egentlig ikke trenger så mye tilgivelse og hjelp fra Gud. Andre klarer han å friste til en motsatt holdning: De får så *liten tro på egen fromhet* at de ikke tør tro at Gud er glad i dem, og blir redde for å framstå som kristne overfor andre. En annen kampfront gjelder hvordan vi *reagerer på lidelse og motgang* i livet: Lar vi det nære tvilen på at Gud er hos oss, eller driver slike erfaringer oss nærmere Gud?

Djvelens påvirkning av tankelivet er farlig, fordi han har to medspillere som han er en mester til å gjøre seg nytte av, nemlig verden og våre egne følelser.

KULTURTRYKKET UTENFRA

Djevelen kan påvirke oss utenfra gjennom den kulturen som omgir oss. Vi finner mange advarsler mot det i NT. Johannes skriver: "Elsk ikke verden, heller ikke det som er i verden! ... For alt som er i verden – kroppens begjær, øynenes begjær og skrytet av alt en eier – det er ikke av Far, men av verden... hele verden ligger i det onde" (1 Joh 2,15-16; 5,19). Jakob spør: "Vet dere ikke at vennskap med verden er fiendskap mot Gud?" (Jak 4,4). Peter advarer mot det "forfallet som kommer fra lystene i verden" (2 Pet 1,4)

Dette handler ikke om at kristne skal forakte det kroppslige livet, slik at det bare er det åndelige livet som er viktig. Paulus skriver at "alt det Gud har skapt, er godt, og ikke noe skal forkastes når det mottas med takk" (1 Tim 4,4). Dette handler i stedet om at mange av de verdiene som preger kulturen vi lever i, strider mot Guds gode vilje. Djevelen påvirker ikke bare enkeltmennesker,

men også fellesverdiene i et samfunn. Derfor må vi være på vakt overfor alt som folk flest tar for gitt. Vi må ikke nøye oss med overflatiske meninger og fordommer.

Det er tankevekkende at vi som lever i en tid der vi har så mye kunnskap, ofte nøyer oss med å følge tidens idealer på en overflatisk måte. Hele kulturen legger opp til det. Det er viktigere å forbruke mye og la seg underholde, enn å bruke tid og krefter på å søke etter hva som er sant og godt når alle forhold tas med i betraktning. *Selvbestemt abort* er akseptert av de fleste, fordi man ser alt fra kvinnens synsvinkel. Men hvem tar seg bryet med å se saken i sammenheng med de følger det får for menneskeverdet når ufødt liv ikke har rettslig beskyttelse? *Samboerskap* er akseptert av de fleste, fordi seksualiteten lever sitt liv utenfor en forpliktende ramme. Men hvem tar seg bryet med å tenke etter hvordan dette er med på å gjøre både samliv og storsamfunn mer ustabil? *Likekjønnede ekteskap* er raskt blitt akseptert av flertallet, for man ser saken ensidig ut fra homofiles situasjon. Men hvem tar seg bryet med å reflektere over hva som kan skje i et samfunn når man omdefinierer ekteskapet som ordning?

Kulturtrykket kan være farlig for ekte trosnivå. Det kan lokke oss til å leve på måter som ikke tjener godhetens sak i verden når alle forhold tas med i betraktning. Derfor utfordres kristne til å være kritiske til alle impulser som kommer utenfra, slik at man er villig til å se alle saker fra alle synsvinkler før man gjør seg opp en mening om dem. Vi fristes stadig til å leve overfladisk og til å leve ut de driftene vi har, i stedet for å være forkjempere for de virkelig gode verdiene.

DRIFTSLIVET INNENFRA

Enda farligere er det at djevelen har en alliert i vårt eget indre, nemlig i de driftene og lystene som er en del av oss. Peter skriver: "Sky lystene som kommer fra deres kjøtt og blod, og som fører til krig mot sjelen", for kristne "skal ikke lenger leve etter menneskelige lyster, men etter Guds vilje" (2, 11; 4,2). Jakob skriver også at vi bærer "bitter misunnelse og selvheldelse i hjertet" noe som ikke er ovenfra "men er jordisk og sjelelig, ja, demonisk" (Jak 3, 14-15). Det er her Paulus legger hovedvekten i Romerbrevets kapittel 6-8. Han skriver om at vi kan stille lemmene våre til tjeneste for rett eller urett (6, 19-21). Jeg er av kjøtt og blod slik at jeg gjør det som er galt, fordi synden bor i meg slik at jeg ikke gjør det jeg vil: "Mitt indre menneske sier med glede ja til Guds lov, men jeg merker en annen lov i lemmene. Den kjemper mot loven i mitt sinn og tar meg til fange under syndens lov, som er i lemmene" (7, 14-24, sitat v22-23). I Galaterbrevet skriver han om den indre kampen mellom Ånden og begjæret i menneskets kjøtt og blod (5, 16-26, se mer på s. 62).

Dermed er det ikke bare det ytre kulturtrykket som vi skal være kritisk til, men også de indre driftene som vi kjenner på. De er heller ikke til å stole på. Mange av dem er heldigvis gode, slik at vi kan slippe dem fram og nyte livet. Andre av dem er nedbrytende på sikt, og bør derfor holdes i tømme. Den store fristelsen er å sette seg selv i sentrum på en måte som fortrenger kjærligheten til Gud og vår neste. Denne fristelsen får sterk støtte i kulturtrykket utenfra, for vi lever i en tid da idealet er å realisere oss selv på en måte som vi synes passer for oss.

SOM Å KJEMPE MOT KVEKE I ÅKEREN?

Jesus fortalte en gang en liknelse som kan ha dobbel bunn. Han fortalte om en bonde som sådde godt korn i åkeren sin, men som opplevde at en fiende kom og sådde ugress i den samme åkeren, slik at det vokste opp både hvete og ugress om hverandre (Matt 13,24-30). Da tjenerne hans ville luke ut ugresset, fikk de et forbud mot det, for de kunne komme i skade for å rykke opp hvete også.

Jesus gir denne forklaringen: ”Åkeren er verden. Det gode kornet er de som er rikets barn, ugresset er den ondes barn. Fienden som sådde ugresset, er djevelen”. (Matt 13,38-39).

Kristne må altså finne seg i å leve i en verden med ugress på alle kanter. Vi vokser opp i en kultur som vil kvele kristenlivet på mange slags vis. Jeg fikk en vår se hvordan en åker kan ødelegges av kveke bare i løpet av to-tre år dersom ingen ting gjøres. Det skal ikke mer til enn en liten kvekespire som sender ut rotstengler i alle retninger. I løpet av en sommer kan disse stenglene ha vokst 10 meter i hver sin retning, (hvis forholdene er svært gode, kanskje opp mot 20 meter!), og for hver tiende centimeter kan det ha vokst opp nye kvekeplanter fra dem, som igjen sender ut sine rotstengler. Bonden må ta sine forholdsregler i våronna, for gjennom hele sommeren kan han ikke gjøre noe med dette uten å ødelegge for kornet også. Slik lever vi kristne midt i en gudsfornektende kultur. Vi omgis av et kulturtrykk utenfra som gjør at vi må være våkne for å bevare den kristne troen.

Denne liknelsen kan vi også anvende på den indre hjerteåkeren vår. Der er det også slik at dersom vi tillater små synder å få plass, kan de bli begynnelsen til en livsstil som brer seg utover og tar mer og mer plass, og som kan komme til å kvele hele tros livet. Et gammelt ordtak sier: ”Dersom du gir djevelen lillefingeren, tar han hele hånden”. På denne indre åkeren får vi ingen forbud mot å luke. Der er det tvert imot slik at vi jevnlig må gå i oss selv, slik at vi bekjenner og renser ut alle synder.

Kampen er ikke lett, selv om vi neppe vil oppleve at djvelen personlig hvisker oss fristelser i øret. Han bruker i stedet både kulturtrykket utenfra og følelsene innenfra til å forføre oss. Vi kjemper altså på tre fronter samtidig: Tankelivet, kulturtrykket, driftslivet. Da kreves det årvåkenhet for å kunne leve på en klok måte.

4. HOVEDVÅPNENE

Vi har to hovedtekster til inspirasjon for hvordan vi kan kjempe kampen mot djvelen. Den ene er fortellingen om da djvelen tre ganger fristet Jesus, for i den får vi et forbilde på hvordan vi kan forsvare oss (se Matt 4,1-11 og Luk 4,1-13). Den andre er det bildet Paulus griper til når han oppfordrer kristne til å se på seg selv som soldater som tar på seg en åndelig rustning (Ef 6,13-18). Det er påfallende at det er to trekk som får en framtreddende plass i begge tekstene.

BØNN OG BIBEL HOS JESUS OG PAULUS

Det første fellestrekket gjelder betydningen av *Bønn*. Jesus blir ikke fristet før han har tilbrakt 40 dager i faste ute i ødemarken. Det står ikke rett ut at Jesus ba i denne tiden, for det er så selvsagt. Det var derfor han fastet, for å kunne bruke mer tid til bønn og meditasjon. Det var derfor han var i ødemarken, for å kunne ha ro rundt seg. Når Paulus tegner opp den åndelige rustningen for oss, avslutter han med å understreke bønnens betydning med et firedobbelt uttrykk: "(1) Gjør dette i bønn, og (2) legg alt fram for Gud! (3) Be alltid i Ånden! (4) Våk og hold ut i bønn for alle de hellige" (6,18). Det var altså bønner som gjorde at Jesus ble klar til å møte fristeren ansikt til ansikt, og det er bønner som

skal ledsage oss kristne i vår kamp mot åndsmaktene.

Det viktigste ved bønner er at den er en *bønnerett* som vi har fått, nemlig at vi kan be med tillit til Gud som en god far, slik at bønner åpner opp for et trygt og fortrolig forhold til Gud i en vanskelig verden. Da Jesus lærte disiplene Herrens bønn, var det dette han understreket med flere løfteord og liknelser etterpå (Luk 11,1-13). Men bønn er i tillegg viktig som *våpen og beskyttelse* i kampen mot mørkets krefter. Vi forstår ikke hvordan bønner kan virke når vi framsier dem høyt sammen med andre, eller når vi tenker tanker i hodet i enerom. Men når kampen kjempes på et plan som er usynlig for oss, bør vi ikke la oss forundre av at den kan kjempes med våpen som vi ikke forstår klart hvordan fungerer.

Det andre våpenet er *Bibelordet*. Paulus oppfordrer kristne til å ta på seg en rustning som har mange beskyttende deler: Belte, brynje, gode sko, skjold og hjelm. Det er bare sverdet som er et offensivt våpen, og Paulus gir det vekt siden han avslutter med det. Han skriver at Åndens sverd er Guds ord (Ef 6,17). Bibelordet er altså mer enn bokstaver på sidene i ei bok. Det er et ord som Ånden gir liv til, slik at det preger oss. Hos Jesus blir dette enda tydeligere. Han motstår hver eneste fristelse ved å sitere fra Bibelen. Han er så kjent i Guds ord at han kan hente alle ordene fra samme bibelavsnitt, nemlig fra 5 Mos 8,3; 6,16 og 6,13. Hver gang finner han bibelord som setter saken i et helt annet perspektiv enn det som djevlen frister ham til å ha. Første gang fristes Jesus til å velge materielle verdier ved å forvandle stein til brød, siden han var svært sulten. Da setter Jesus saken i rett perspektiv: "Mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som kommer fra Guds munn" (Matt 4,4). Dermed sier han helt allment at Gudsordet er svært viktig for et menneske i livet, og han demonstrerer tre ganger på rad hvordan det kan hjelpe en kristen til å motstå fristelser.

BØNN OG BIBEL I DAG

Vi får altså klar beskjed om hvilke hovedvåpen vi skal bruke. Derfor er det fare på ferde for en kristen dersom det går ukevis mellom hver gang man hører eller leser i Bibelen, eller mellom hver gang man ber alene eller sammen med andre. Det anbefales sterkt å finne fram til vaner som stadig gjentas og som dermed preger oss. Enhver får finne sin form, men vanene bør inneholde:

- En *daglig stund med bibelord og bønn*. Det er fint å legge seg til en vane slik at man ikke begir seg ut i hverdagen uten å ha tatt til seg i det minste et bibelord og bedt en bønn. Det er fint om vi i bibelordet kan finne i det minste en sannhet som vi kan ha i bevisstheten den dagen. Alle klarer vel å få tid til minst ti minutter, og noen ganger adskillig mer?
- En *ukentlig rytme* der vi finner fellesskap med andre kristne i gudstjenester, bedehusmøter, gruppemøter eller annet. Når vi står sammen, er vi sterkere. Søndagen gir oss muligheter som vi ikke bør unnvære å benytte oss av.
- En *jevnlig vane å fylle på med kristen kunnskap* gjennom for eksempel bøker. Vi leser hele tiden mye i aviser og ser på TV for å ta til oss kunnskap. Det finnes utrolig mange kristne bøker som kan inspirere og utdype troslivet vårt, både biografier, romaner og bøker med læremessig innhold. Kan vi bestemme oss for å lese en slik bok hver måned? Det klarer vi å gjennomføre med bare en halv time om gangen annen hver dag.

Det vanskeligste er å opprette vanene, for når vi har gjort dem en tid, glir det mer av seg selv. Dersom vi opplever det vanskelig å komme i gang eller å være trofaste, er det lett å forstå hvem som på alle vis søker å forhindre oss i å leve i dem.

Når det gjelder Bibelordet, er det viktig å framholde at det gjelder *hele* Bibelordet, ikke bare de deler som vi liker å høre. Her utsettes vi også for store fristelser til å framheve det som kan trøste, og overhøre det som kan utfordre på en ubehagelig måte. Det er for eksempel ikke så uvanlig i vår tid at man framhever nestekjærlighetsbudet som det avgjørende, mens resten av budene og formaningene i NT ikke er forpliktende for oss. Paulus sier derimot at han har lagt vinn på "å forkynne hele Guds plan og vilje" (Apg 20,27), for "hver bok i Skriften er innblåst av Gud og nyttig til opplæring, tilrettevisning, veiledning og oppdragelse i rettferd" (2 Tim 3,16). Dette synet på Bibelen har vært avgjørende for meg da jeg skrev dette heftet: Jeg ville få fram alt det som står om kampen i NT, og ikke bare ri egne kjepphester. Derfor er både hoveddel B og ellers alle skrifthenviingene viktige. Helheten i budskapet er mye mer avgjørende enn tilfeldige enkeltord.

Bibelord og bønn er også viktige redskaper for måten vi forholder oss til kulturen som vi lever i. Paulus skriver: "Jeg formaner dere framfor alt til å bære fram bønn og påkallelse, forbønn og takk for alle mennesker. Be for konger og alle i ledende stillinger" (1 Tim 2,1-2). Denne forbønnstjenesten for samfunnet kan utrette mye. Dessuten trenger samfunnet kristne som er forpliktet på bibelske verdier i måten de lever på. Vi er jordens salt og verdens lys, sier Jesus i starten av Bergprekenen (Matt 5,13-16). Verden trenger kristne som har mot til å hevde kristne verdier i den offentlige debatten, som trofast tjener andre gjennom bibelsk forpliktet liv i de sammenhenger man lever, som vitner for andre slik at de kan komme til tro, og som også er villige til å tåle den motstanden som måtte komme.

5. JESU FRISTELSER OG VÅRE

Alle de tre første evangeliene begynner med å fortelle at Jesus ble døpt og deretter fristet av djevelen. Markus skriver kort at Jesus ble fristet i ørkenen gjennom 40 dager (Mark 1,12-13), mens Matteus og Lukas gjør det mye bredere med litt ulik rekkefølge på tre bestemte fristelser (Matt 4,1-11 og Luk 4,1-13). Her får vi høre at Jesus og djevelen er alene uten andre til stede. De forflytter seg fra ødemarken til tempelet og videre til en fjelltopp på en måte som er vanskelig å se for seg på naturlig vis. Kanskje fortelles det om noe som skjedde i Jesu eget sinn? Kanskje er det en sammenfatning av fristelser som Jesus ble utsatt for på ulike tidspunkt i livet? Nå har vi i alle fall en fortelling som er plassert i starten av Jesu virke, og som først og fremst viser oss at Jesus var lydig mot det kallet han hadde fått. Den fortelles nok også for å gi et forbilde for alle kristne i vår kamp, og det er denne siden ved fortellingen jeg vil vektlegge her.

Jesus overvinne hver fristelse med å sitere et Gudsord. Det er neppe tilfeldig at alle disse er hentet fra avsnittet i 5 Mos 6-8. Der finner vi en tale som Moses holdt for Israelsfolket mot slutten av vandringen i ørkenen. Han holdt talen for landsmenn som hadde falt for fristelser i ørkenen allerede, og som kom til å falle for fristelser når de kom inn i det lovede landet og bosatte seg der. Moses lar dem få vite hva det gjelder å holde fast på. Den gang var formaningene forgjeves, for folket falt fra mange ganger etterpå. Nå er det Jesus som fristes i ørkenen, og han henter

fram igjen Mose formaninger og etterlever dem. Senere er det kirkens folk som utsettes for fristelser. Vi utfordres til å ta til oss Mose formaninger på en bedre måte enn Israelsfolket gjorde det, slik at vi kan seire slik som Jesus seiret. Det greske ordet for fristelse kan nemlig ha to betydninger: Dersom man faller, har det blitt en "fristelse" som fører til frafall fra troen. Men dersom man motstår fristelsen, har man blitt "satt på prøve", og det fører til at troen vokser og styrkes. På tilsvarende måte som evangeliene starter med å holde fram en fortelling om hvordan Jesus kan inspirere oss til å motstå fristelser, vil jeg starte gjennomgangen av konkrete fristelser med denne fortellingen.

FRISTELSER TIL Å SØKE LYKKEN I VERDEN

Jesus hadde store evner. Han hadde makt til å gjøre undere, og han utstalte en myndighet som gjorde at folk flokket seg om ham. Utfordringen hans var hva han ville bruke disse evnene til. Det er neppe tilfeldig at Satan forsøker å friste ham til å bruke dem til å søke lykken i verden. Den første og den siste fristelsen handler om det. Jesus ble først fristet til å bruke evnene til å skaffe seg den maten han lengtet etter. Han ble til sist fristet til å bruke lederevnene sine til å få en stor maktposisjon i verden. Det er ingen tvil om at Jesus kunne lykkes med dette, dersom han ville. Han kunne levd et liv i luksus og overflod med tjenere på hver finger. Denne typen fristelser motstod Jesus. Det ville være å tjene djevelen i stedet for å tjene Gud.

I Bergprekenen advarer Jesus klart mot denne faren: "Dere skal ikke samle dere skatter på jorden, hvor møll og mark ødelegger, og hvor tyver bryter inn og stjeler. Men dere skal samle skatter i himmelen... For der skatten din er, vil også hjertet ditt være..."

Dere kan ikke tjene både Gud og Mammon” (Matt 6,19-24). Den som bruker kreftene til å søke lykken i verden, tjener altså Mammon, som er et arameisk ord for penger, formue og eiendom, et ord som gjør alt dette til en personlig makt. Jesus advarer altså mot en levemåte som gjør at vi tjener djevelen i stedet for Gud.

Jeg skrev ovenfor om kulturtrykket utenfra. Disse fristelsene er en del av det, særlig den delen som forbrukersamfunnet frister oss til. Det er altfor mange som fristes til å bygge litt dyrere hus enn de har råd til og ta opp litt for mange forbrukslån. Det kan føre til at gleden kveles, fordi man blir slaver av en gjeld som man sliter seg ut for å betjene. Den som finner sine gleder i en enkel livsstil der man har råd til å gi penger til gode formål, lever vel et bedre liv?

Dette settes på spissen når Johannes i Åpenbaringsbokens kapittel 18 beskriver den rike byen Babylon som har en overflod på alle tenkelige vis. Den byen er et ”tilholdssted for onde ånder” (v2), og derfor lyder oppfordringen: ”Dra bort fra henne, mitt folk, så dere ikke tar del i hennes synder og ikke rammes av hennes plager” (v4). Vi lever i et slikt Babylon nå. Hele verdensøkonomien er basert på vekst og forbruk, med frihandel og jakt på fortjeneste på tvers av landegrenser. Vi er fanget i et system som allerede nå dreper mange i fattige land, og i framtiden kommer til å ødelegge jorden. Vi trenger virkelig et oppbrudd, og vi trenger det nå.

Jesus hadde mange usedvanlige evner, og han valgte å bruke dem på en annen måte enn til å søke lykken i verden. Vi som bor i det rike Norge har også mange muligheter og penger. Hva ønsker vi å bruke livet vårt til? Det er ingen tvil om hva djevelen ønsker at vi skal velge. Han bruker både et massivt kulturtrykk utenfra, og allierer seg også med de lyster vi har til å ha det behagelig og godt her og nå for egen del.

FRISTELSEN TIL Å SETTE GUD PÅ PRØVE

Den midterste fristelsen er av en litt annen art. Den består i at Jesus fristes til å kaste seg utfor tempelmuren i tro på at Guds engler skulle redde ham fra døden. Her kan djevelen henvise til sterke løfter i Bibelen om Guds omsorg. Jesus aviser også denne fristelsen med å si at ingen skal sette Gud på prøve. Hva handler denne fristelsen om?

Det som framtrer for meg som den klareste parallellen i dag, er den fristelsen vi alle har til å forvente at Gud skal hjelpe oss på helt bestemte måter. Dersom han ikke oppfyller de bønneønskene vi kommer med på den måten vi vil, kan det friste oss til å tro at Gud ikke finnes, i alle fall til å tro at han ikke hører bønnene våre. Da setter vi Gud på prøve. Vi gjør ham til en tjener for våre egne ønsker. Bønnene kan være fromme og fine, for vi er kanskje syke eller redde eller fortvilede og trenger håndfast hjelp. Problemet er at vi definerer hva bønnesvaret skal bestå i, og at vi blir svært skuffet over Gud dersom det ikke oppfylles. Har vi små mennesker rett til å gjøre dette? Vi må gjerne be dristige og konkrete bønner, men så må vi overlate til Gud hvordan han vil svare, og ta i mot det som kommer i takk og trygg tillit.

Her kan vi lære av Paulus i 2 Kor 12,7. Han hadde en sykdom som han kalte en "Satans engel" og som han tre ganger ba om å bli kvitt. Da det ikke skjedde, innfant han seg med situasjonen, og tolket den slik at Gud gav ham en lidelse for at han ikke skulle bli hovmodig. I Luk 13,10-17 gikk det annerledes. Da helbredet Jesus en kvinne "som Satan har holdt bundet i hele atten år" slik at hun var krumbøyd og ikke kunne rette seg opp. Hun fikk altså det bønnesvaret hun lengtet etter, men tålmodigheten hennes var blitt satt på en stor prøve, for det tok fryktelig lang tid før helbredelsen skjedde.

En beslektet utfordring for de første kristne, var alle de forfølgelsene de ble utsatt for. De ba nok sine bønner om å få slippe unna dem, men de kom likevel. Menigheten i Filadelfia hadde Satans synagoge i nærheten, men de tok vare på ordet om å holde ut. De fikk ikke noe løfte om at forfølgelsene skulle slutte, men om at Gud ville bevare dem (Åp 3,9-10). Menigheten i Pergamon får skryt for at de ikke fornektet troen selv "i de dager da Antipas, mitt trofaste vitne, ble slått i hjel i byen deres, der Satan bor" (Åp 2,13). De som kjemper mot det djevelske dyret får beskjed om at noen må i fangenskap, andre kommer til å drepes med sverd, og da "gjelder det at de hellige har utholdenhet og tro" (Åp 13,10). De roper til Gud i fortvilelse: "Herre... hvor lenge vil du vente før du holder dom?", men de får beskjed om at de må holde seg i ro ennå en liten stund (Åp 6,9-11). Alt samles opp i Åp 14,12: "Her må de hellige ha utholdenhet, de som holder seg til Guds bud og troen på Jesus".

Vi kristne har altså fått en stor bønnerett, slik at vi kan sette ord på alle behov i tro på at Gud vil høre og ta vare på oss. Men disse bønnene må aldri bli slik at vi i praksis setter Gud på prøve, fordi vi bare blir tilfredse med helt bestemte bønnesvar. Vi utfordres til å ha en hellig tålmodighet, slik at Gud får være Gud og hjelpe oss på den måten han finner det best.

6. FRISTELSER TIL SYND

Dersom vi teller opp alle bibelversene som omtaler djevelens fristelser, er det ingen tvil om at de fleste av dem understreker at djevelen frister oss til å begå synd. Det skjer både ved generelle advarsler og ved at bestemte synder framheves.

SYND SOM GRUNNHOLDNING

Paulus formaner: "La ikke det onde overvinne deg, men overvinn det onde med det gode!" (Rom 12,21). "La oss derfor legge bort mørkets gjerninger, og kle oss i lysets rustning" (Rom 13,12). Vi må velge mellom å leve i lyset eller i mørket, mellom å følge Kristus eller Beliar (= djevelen), mellom å søke Guds tempel eller avgudene (2 Kor 6,14-16). Midt i et formaningsavsnitt kan Paulus skrive: "Gi ikke djevelen rom!... Ta ikke del i mørkets gjerninger" (Ef 4,27; 5,11). Dersom man ikke har et godt ord på seg blant folk flest, kan man gå i djevelens snare (1 Tim 3,7). Jakob formaner: "Vær da lydige mot Gud! Men stå djevelen imot, så skal han flykte fra dere. Hold dere nær til Gud, så skal han holde seg nær til dere" (Jak 4,7-8). Johannes kan konkludere: "Den som gjør synd, er av djevelen" (1 Joh 3,8).

SPESIELLE SYNDER

Vi ser altså at alt i NT som beskriver Guds vilje med livet vårt, er viktig. Det er det vi utfordres til å leve etter. Det er det djevelen vil ha oss til å avvise som forpliktende for oss, slik at vi heller lever ut lystene på den måten som er populær i kulturen vår. I dette heftet har vi ikke plass til å beskrive alle Guds bud og formaninger for kristent liv. Her skal vi nøye oss med å henvise til to typer tekster, både til en tekst der Paulus skriver om kampen mellom kjøttet og Ånden, og til de tekstene som tydelig knytter ulydighet til djevlesk innflytelse.

KAMPEN MELLOM KJØTTETS BEGJÆR OG ÅNDENS FRUKT

Det er i Galaterbrevets femte kapittel at Paulus klarest beskriver den indre kampen som foregår i enhver kristen. Vi ønsker å leve slik Ånden vil, men vi erfarer et begjær innenfra oss som vil noe annet. Paulus er svært konkret når han gir eksempler på hvilke holdninger og handlinger det kan dreie seg om (se tekstboksen neste side). Det som er utfordringen vår, er å korsfeste kjøttet med dets lidenskaper og begjær og heller leve ved Ånden (5,24.25). Ingen av oss klarer å velge de gode løsningene hele tiden, men alle kan kjempe slik at det blir hovedmønsteret i livet vårt. Kampen står om hvilken type liv vi *hengir* oss til i den praktiske hverdagen. Vi kan gjerne bruke tekstboksen til å tenke gjennom livet vårt slik det er nå, og være ærlige på hvilke av disse holdningene og handlingene vi har lettest for å ty til.

Kjøttets begjær i Gal 5,19-21:

Hor, umoral
 Utskeielser
 Avgudsdyrkelse, trolldom
 Fiendskap, strid,
 Sjalousi
 Sinne
 Selvhevdelse
 Splittelse, stridigheter
 Misunnelse
 Fyll, festing

Åndens frukt i Gal 5,22-23:

Kjærlighet
 Glede
 Fred
 Overbærenhet
 Vennlighet
 Godhet
 Trofasthet
 Ydmykhet
 Selvbeherskelse

KONKRETE EKSEMPLER

Når det gjelder konkrete synder, har jeg allerede skrevet om kampen mot Mammon som er svært avgjørende (se ovenfor s. 55-57). I tillegg knyttes følgende direkte til djevelens fristelser:

Avgudsdyrkelse: Trollmannen Elymas motarbeidet de kristne, ble kalt djevelens sønn, og ble straffet med blindhet (Apg 13,8-11). Da noen jødiske åndemanere ble rundjult av onde ånder, gjorde det så sterkt inntrykk at mange kom med svartebøkene sine og brant dem opp i et stort bål som tilsvarte verdien av mer enn 600 årsverk (Apg 19,13-20). De som spiser offerkjøtt får "fellesskap med de onde ånder... Dere kan ikke delta både ved Herrens bord og onde ånders bord" (1 Kor 10.20-21). Kristne skal altså holde det første bud!

Seksuelle synder: En som lever i blodskam skal straffes med "å overgis til Satan" (1 Kor 5,5) mens menigheten får beskjed om å rense ut den gamle surdeigen for at den ikke skal gjennomsyre flere (v6-7). Dersom ektefolk lever for lenge i seksuell avholdenhet, kan lengslene bli så store at Satan kan sette avholdenheten på prøve (1 Kor 7,5). Også det sjette bud kan det være utfordrende å holde, og fristelsene er ikke blitt mindre i vår tid.

Like viktig som konkrete synder, er farlige grunnholdninger som man kan la styre livet. I likhet med Paulus i Gal 5 nevner Jakob at *misunnelse og selvhevdelse* er demonisk og medfører all slags ondt (Jak 3,14-16). Den farligste holdningen er likevel:

Hovmot: Kampen består ikke bare i å unngå å synde for egen del, men også i det at vi er villige til å tilgi den som angrer og vender om. Det innskjerper Paulus ovenfor menigheten i Korint, når han skriver om en som de har måttet irettesette for synd: "Nå skal dere heller tilgi og trøste ham, så han ikke blir helt knust av sorgen. Derfor oppfordrer jeg dere til å møte ham med kjærlighet... så ikke Satan skal få bedra oss. For vi vet hva han har i sinne" (2 Kor 2,7-11). En kristen er altså ikke trygg selv om man klarer å unngå de største syndene. Vi kan bli så hovmodige og anklagende at djevelen får fanget oss gjennom denne typen synd. Paulus advarer: Den som blir hovmodig, kommer under samme dom som djevelen (1 Tim 3,6).

DJEVELEN DYPPER PENNEN

I en berømt liten bok gjør den engelske, kristne tenkeren C.S. Levis et spennende grep. Han skriver 31 små brev fra en oppdiktet, overordnet djevel *Tommeskrue* til sin nevø, den unge smådjevelen *Malurt*. Malurt har fått som oppgave å forføre en bestemt mann i England som dessverre blir kristen, slik at han kan vinnes tilbake til mørkets makt. Han får det ene rådet etter det andre om hvordan han skal kunne klare det. Når vi leser rådene, får vi innsikt i hva for slag fristelser vi bør passe oss for. La meg nevne noen av de viktigste, med nummerhenvisning til de brevene de finnes i. Den som skal lykkes med å forføre en kristen, bør lokke ham til å:

- Feste oppmerksomheten overfladisk ved strømmen av sanseintrykk i dagliglivet, i stedet for å spørre etter sannhet (1),
- Ha som vane å irriteres over og å misforstå nære familiemedlemmer, slik at de får et utrivelig forhold (3),
- Velge å reagere med ondskapsfullhet i stedet for med velvilje (6),
- Bli så skuffet i livets bølgedaler at man fristes til kortvarige og tomme gleder eller til å gi opp troen (9),
- Få venner som drar en inn i en forføngelig livsførsel (10),
- La humor brukes til å unnskyldte egne feil og til å ironisere over alt det andre står for (11),

- La det skure med småsynder og unnlaterer over lengre tid uten å ta skikkelig oppgjør med synd (12),
- Unngå sann ydmykhet, men heller få fram stolthet over egen fromhet eller motsatt selvforakt over egen utilstrekkelighet (14),
- Knytte seksualiteten til følelser i stedet for til trygge og forpliktende rammer (18),
- La seksuelle følelser knyttes til kropp og utseende (20),
- Be bønner som ikke er ekte og tillitsfulle (4) og til å skuffes over ikke å se bønnesvar (27),
- Skuffes dypt over feil og svakheter i den lokale kirken og hos kristne som er der (2) eller til å vandre mellom ulike menigheter uten å bli tilfreds med noen av dem (16),
- Benekte onde ånders eksistens (7),
- Følge moderne teologer som reduserer den historiske Jesus til et forbilde (23), eller som søker etter stadig nye og moderne sider ved troen og forakter det gamle og vante (25),
- Få fram følelse av hovmod over å høre til den rette, kristne sammenhengen til forskjell fra de andre (24).

Boken avslører mange psykologiske mekanismer som preger oss mennesker, og kan gi mange impulser til ettertanke over eget liv.

7. FRISTELSER TIL VRANGLÆRE

Mange tekster holder fram en fare som er like stor som å gi etter for fristelser til synd. Det er fristelsen til å tilpasse det kristne budskapet etter det som passer best med tidens smak.

Paulus sier i andre korinterbrev at slike vranglærere kan framtre som de frommeste mennesker, og "det er ikke noe å undre seg over, for Satan selv skaper seg om til en lysets engel" (2 Kor 11,14). Dette skal det bli mer av i de siste tider, for da skal folk "holde seg til ånder som fører vill, og til demoners lære fra løgnaktige hyklere med avsvidd samvittighet" (1 Tim 4,1-2). Johannes advarer: "Enhver ånd som ikke bekjenner Jesus, er ikke av Gud. Det er ånden til Antikrist, som dere har hørt skal komme. Og den ånden er allerede nå i verden" (1 Joh 4,3). Derfor gjelder det at man kan "skjelne mellom sannhetens ånd og villfarelsens ånd" (1 Joh 4,6). De fleste i menigheten i Tyatira får skryt for at de ikke har latt seg lede til å følge den sataniske vranglæren (Åp 2, 24).

Vranglæren får ulike former til ulike tider. Vi ser av sammenhengen til de tekstene vi nettopp siterte, at den gangen var særlig to sider ved det kristne budskapet truet. Paulus kjemper mot de som ville ha kristne til å følge altfor mange bud og forskrifter, mens vi i dag trues av en omtolkning av budskapet som gjør at vi fritas for altfor mange av dem. Johannes kjempet mot vranglærere som ikke la nok vekt på at Jesus var sant menneske, mens vi i dag fristes til å tvile på at han kunne være Guds sønn av samme vesen som Gud. Uansett hva problemet er, er det viktig for kristne å ikke falle for fristelsen til å velge ut de sider ved budskapet som passer best til kulturtrykket utenfra eller til lystene innenfra.

TO ULIKE GUDSBILDER?

Den vranglæren som kanskje er aller mest utbredt i dag, er en ensidig betoning av at Gud bare er en kjærlig Gud som uten krav omfavner alle hele tiden. Vi kan sette opp forskjellene slik:

GUD ER BARE KJÆRLIGHET

1) Synd må unngås fordi den ødelegger livet oss mennesker i mellom, og Gud vil gi oss styrke til å klare å leve bedre med hverandre.

2) Jesus døde på korset som en demonstrasjon på at Gud er glad i oss, og som en inspirasjon til at vi kan ofre oss for hverandre.

3) Det store problemet er vår motvilje mot å tro at Gud er god, og kirkens oppdrag er å vitne for mennesker slik at de tror det.

4) På den siste dag kommer alle til å bli frelst, for Guds kjærlighet omfatter alle.

GUD ER BÅDE KJÆRLIG OG KJEMPENDE

1) Synd er også opprør mot Gud og hans gode vilje, og det finnes en satanisk motmakt som utnytter det, slik at Gud også må dømme synd og kjempe mot ondskapen.

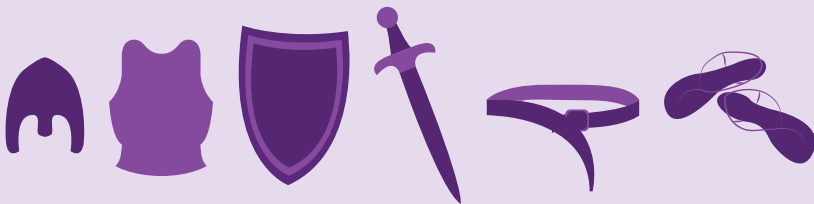
2) Jesus døde på korset for å sone for syndens skyld, og dermed overvant han djevelen på avgjørende vis.

3) Det foregår en kamp om menneskers gudsforhold, slik at kirkens oppdrag er å vinne mennesker over på Guds side, slik at de kan tro på ham og kjempe for kjærlighet i verden.

4) På den siste dag er det de som er med på Guds side som vil seire, mens de som er på djevelens side vil møte dom og fortapelse.

8. GUDS FULLE RUSTNING

Hovedteksten hos Paulus når det gjelder kampen mot djevelen og hans åndehær er uten tvil avsnittet i Efeserbrevets sjette kapittel, altså i slutten av brevet. Etter den tidens retoriske kunst, skulle man avslutte en god tale på en måte som framhevet det viktigste i budskapet, og som gjorde det på en måte som satte sterke følelser i sving. Det er det Paulus gjør her. Han river liksom sløret til side, og framholder hva den kristne kampen egentlig består i. Han vekker opp alvorfølelsen ved å gi en firedobbel beskrivelse av djevelen og ondskapens åndehær, der han framhever at de er både mektige, onde og listige (v11-12). Han trøster deretter med at kristne kan få en full rustning fra Gud. Det gjøres på en inntrykksfull måte ved at han maler et bilde av en romersk soldat for det indre øyet (v13-17). Jeg synes også det passer å la dette bildet avslutte gjennomgangen av de kamptidene vi lever i.

Når Paulus beskriver beltet, brynjen, skoene, skjoldet og hjelmen, er det ikke sikkert at han er så presis at vi skal prøve å forstå hvorfor de ulike holdningene knyttes til helt bestemte deler av rustningen. Det viktigste er nok at vi både skal se soldaten for oss, slik at det vekker følelser, og at vi skal strekke oss etter de kristne verdiene som betones. Jeg har allerede beskrevet det eneste angrepsvåpenet, som er sverdet (se s. 51-52). Nå er det tid for å se på forsvarsmidlene. De kan alle ha en dobbel betydning.

Sannhet: Først skal vi se for oss en fullt utrustet soldat som har klærne festet godt til kroppen med et belte om livet. Det beltet kalles *sannhet*, noe som nok først og fremst peker på hvordan kristne skal leve. Kristne skal alltid være til å stole på, for den som vikler seg inn i løgner og hykleri, vikler seg inn i en livsform som det er lett for andre å kritisere. Da stiller man seg laglig til for hogg, og blir et lettere bytte for djevelen. Men sannhet kan også peke mot det kristne budskapet: Man representerer det som er sant om denne verden og livet som leves i den, og da står man mye tryggere.

Rettferdighet: Dernest skal vi merke oss at soldaten har ei brynje som beskytter overkroppen. Den kalles *rettferdighet* og peker nok også først og fremst på hvordan kristne skal leve. Man skal ikke være mest opptatt av å søke sitt eget beste, men det som er rettferdig og godt for alle. Ellers kan man vikle seg inn i forhold der man gjør urett mot andre, og blir lettere å angripe. Men rettferdighet kan også peke på den rettferdigheten som kristne får ved troen på Jesus Kristus. Det er befriende for livet å vite at vi ikke skal fortjene frelsen selv gjennom et godt liv, men at vi i utgangspunktet er rettferdige mennesker som kan konsentrere oss om å tjene andre, motivert ut fra takknemlighet.

Fredens evangelium: Vi skal også merke oss at soldaten har solide sko på føttene. De kalles *fredens evangelium*, og peker nok først og fremst på det kristne budskapet. Vi vet at vi har fred med Gud og at vi tilhører et folk som er opptatt av å holde fred med hverandre. Det er en gave som gir styrke til å ta opp utfordringer i livet ellers. Vi har et trygt ståsted. Men fredens evangelium kan også peke på det som er vårt fremste bidrag til livet i verden, nemlig at vi kjemper for at så mange som mulig må klare å leve i fred med hverandre og med Gud.

Tro: Videre har soldaten et stort skjold som han kan dekke seg bak. Det skjoldet kalles *tro*, og peker nok først og fremst på det viktigste i det kristne budskapet: Vi er ikke kristne fordi vi fortjener å være det, men fordi vi tar imot frelsesgaven i tro og tillit fra Gud. Dermed kan vi slukke alle de brennende pilene som djevelen skyter mot oss for å få oss til å tvile på om vi er gode nok kristne. Det kommer ikke an på våre prestasjoner, for alt er en gave som gis ufortjent. Dersom vi hele tiden har betydningen av tro klart for oss, blir vi ikke så lette å føre til fall. Men tro kan også peke på det livet vi lever: Det gjelder å være trofaste mot Gud i alle forhold, slik at vi legger vinn på å leve i samsvar med hans vilje.

Frelse: Til sist ser vi at soldaten også har en hjelm på hodet. Den kalles *frelse*, og peker først og fremst på det håpet vi har om hvordan kampen skal ende. En dag skal Satan bli nedkjempet for alltid, slik at det gode livet kan nytes i fulle drag. Det håpet holder motet oppe i oss, uansett hvor hard kampen måtte bli. Vi vet at vi allerede nå hører til i den seirende flokken. Men også dette uttrykket kan peke på den hovedoppgaven vi har i livet her og nå. Paulus skriver at vi skal ta imot frelsens hjelm, og på

tilsvarende vis er vi kalt til å forkynne budskapet for andre slik at også de kan ta i mot denne hjelmen.

Det ligger altså både et godt evangelium og mange utfordringer i det som beskrives her. Denne dobbeltheten ble antydnet allerede i måten Paulus innleder avsnittet på: "Bli sterke i Herren, i hans veldige kraft! Ta på Guds fulle rustning!" (6,10-11). Kraften er Guds, men vi trenger å bli sterke. Rustningen er Guds, men vi trenger å ta den på!

Vi ser altså at denne teksten er en nøkkeltokst når det gjelder kampen mot djevelen og hans åndehær. I avsnitt C4 har vi allerede sett hvordan den framhever betydningen av Bibel og bønn. Nå har vi sett at den også betoner betydningen av å kjempe mot synd ved å leve etter Guds vilje, slik vi framhevet i avsnittene C5 og C6. Desstuen betoner den betydningen av å stole på innholdet i den sunne læren, slik vi framhevet i avsnittet C7. Men avsnittet peker også fram mot den dagen da kampen skal vinnes på en avgjørende måte. Derfor kommer det enda et hovedavsnitt D i dette heftet, slik at vi kan få anledning til å ta frelsens hjelm av hodet, se på den en stund, før vi setter den tilbake på hodet igjen.

VEIGREP OG TRENINGSPROGRAM

For den som ønsker helt konkrete eksempler på hvordan et slikt liv kan se ut i praksis, har jeg to anbefalinger til videre lesning:

Det ene gjelder Korsveibevegelsen som har fire veivisere: *Søke Jesus Kristus, Bygge fellesskap, Leve enklere, Fremme rettferdighet*. De har konkretisert hva det kan bety i praksis i et eget hefte *Veigrep* som kan lastes ned fra internett korsvei.no. Det har tre hovedavsnitt: For det første foreslår de en rytme med å *møte* hver morgen, *stanse* hver dag, *se* hver uke, *lytte* hver måned og *vente* hvert år. For det andre foreslår de at man utarbeider en personlig livsregel som man forplikter seg til å følge, og som angår både relasjoner og fellesskap, tid, penger, media, forbruk, skaperverk og miljø, rettferdighet, helse og livsstil. For det tredje er de opptatt av å leve i fellesskap med andre både i kirken og sammen med en medvandrer.

Det andre finnes i boka til Sven Aasmundtveit: *Aleter for Kristus*. Han setter opp ni ulike treningsgrener for kristne; Bibellesning med bønn, tiende, pilegrimsreiser og retreat, skriftemål, tidebønn, Jesusbønnen, utarbeide personlig livsregel, ha en medvandrer, bruk av fastetiden. Så må man også restituere seg i hvile, nattverd og Jesusnærvar. Disse forslagene kan man utføre på ulike nivå alt etter det som passer, og han foreslår treningsprogrammer både for nybegynnere, for vanlige kristne og for de som har drevet med slike opplegg lenge.

Det er altså ingen unnskyldning for ikke å leve et bevisst kristenliv på nådens grunn. Paulus understreker hvor viktig det er, slike hefter og bøker utfordrer til praktisk gjennomføring på en måte som kan passe for oss.

D: KAMPENS AVSLUTNING

I. FORVENTNING, FORVIRRING OG MOTVILJE

Heldigvis skal ikke kampen vare i all evighet. Bibelen sier tydelig at Gud en gang vil sette sluttstrek for historien slik vi kjenner den nå. Da skal djevelen og hans åndehær bli overvunnet for alltid, og Guds evige og gode rike skal overta. Vi har mange bibelavsnitt som omtaler hva som skal skje ved Jesu gjenkomst og den endelige dommen. Noen hovedtrekk nevnes så ofte at de er klare å forstå, mens andre trekk nevnes så sjelden og gåtefullt at vi ikke forstår helt hva tekstene innebærer. Noe er godt å lese fordi det gir håp, andre trekk skaper motvilje hos oss, fordi det virker urimelig.

VI HAR MYE GODT I VENDE

Det gir stor glede å lese om hvordan livet skal oppleves i Guds evige og gode rike. Det er nok derfor Åpenbaringsboken skyter inn avsnitt om det på flere steder mens kampen beskrives. Det er som om blikket løftes mot det himmelske livet flere ganger underveis. I kapittel 4-5 minnes vi om den himmelske lovsangen, i kapittel 7 minnes vi om den store hvite flokken, i 14,1-5 nevnes denne flokken igjen, i 15,2-4 hører vi sangen for Lammet, i starten av kapittel 19 hører vi himmelkoret synge om seieren, før det hele krones i kapitlene 21-22 med beskrivelsen av det nye Jerusalem. Jeg kunne skrive mye om dette håpet nå, men det vil jeg vente med til heftet med ettertanker i påsketiden som heter *Den sikrede seieren*.

VI KAN HA EN VANSKELIG TID I VENDE

Før Jesus kommer igjen, betones det mange ganger både av Jesus, Paulus og andre at det kommer en tid som vil være ekstra vanskelig for kristne. Kampen vil spisse seg til, og forfølgelsene vil bli sterkere. Da skal vi ikke miste motet, men vi skal heller tenke på dette som de siste riene en fødende kvinne opplever. De er ofte de verste, men da er det like før forløsningen skjer!

Om denne tiden beskrives noen trekk som vi ikke helt forstår. Vi leser i Åp 20,1-6 om en periode på 1000 år der Satan skal være bundet. Hvordan skal vi forstå det? Skal det komme en tid med pause i den store kampen, før den bryter ut igjen? Vi leser i 1 Tess 4,17 og Matt 24,40-41 om en bortrykkelse der bare noen blir tatt med. Hva betyr det? Skal Jesus komme igjen to ganger, og hvordan skal kampen skje i mellomtiden? Kristne har ulike meninger om disse hendelsene, og ingen kan gi helt sikre svar, fordi tekstene

er så få og vi ikke kan være sikre på hva som er symbolsk og hva som er realistisk i dem. Men vi trenger ikke å forstå alt på forhånd. Det som skjer, det skjer, og vi får ta det som det kommer.

VI HAR EN DOMSDAG I VENDE

Det vanskeligste i disse framtidsbeskrivelsene er likevel de mange tekstene som understreker at den siste dommen skal ha dobbel utgang, slik at kampen skal ende med at mange blir klare tapere. Her er ikke problemet at tekstene er få, for de er mange og finnes i alle skriftgrupper i NT, se tekstboksen neste to sider. Her er problemet at vi ikke kan forstå at en kjærlig Gud kan ha hjerte til å dømme noen til evig fortapelse. Vil ikke en slik dom stride mot Guds innerste vesen? Jeg tror at når vi blir overbevist om at vi står i en avgjørende kamp mot den onde i verden, blir det lettere å akseptere at den kampen også må kunne ut i en virkelig dom. Men før jeg sier noe om det, vil jeg si litt om andre forsøk på å løse dette problemet.

Problemet består ikke i tanken på at det kommer en domsdag der alle blir holdt ansvarlig for det livet de har levd. Man skal ikke kunne ture fram som man vil her i verden, slik at andre lider vondt på grunn av oss, uten at det får følger og blir påtalt. Tanken på en domsdag kan være god å ha for alle som blir ofre for andres ondskap, for da kan de se fram til å få oppreisning. Problemet bør heller ikke bestå i at vi oppfatter fortapelsen som et torturkammer der djevelen hersker for å pine sine ofre. Det er middelalderforestillinger uten feste i Bibelen, for NT beskriver fortapelsen som et sted der også djevelen skal straffes. Problemet består i straffeutmålingen: Kan vi tenke oss at en kjærlig Gud kan dømme mennesker som han har skapt og elsker, til evig fortapelse?

NT-TEKSTER OM FORTAPELSEN

I NT finnes det mange tekster som mer eller mindre klart påpeker at det kommer en dommens dag. De som klarest peker på at dommen vil ha en dobbel utgang, eller som understreker fortapelsens mulighet, er følgende 64 tekster:

JESUS OM DOM OG FORTAPELSE

Den klareste teksten finner vi i Matt 25,31-46, som er et mektig klimaks på Jesu siste, store tale.

Dessuten finner vi åtte liknelser som avsluttes med å poengtere at dommen har en dobbel utgang: a: Matt 7,24-27/Luk 6,46-49; b: Matt 13,40-43, c: Matt 13,47-50; d: Matt 24,45-51; e: Matt 25,1-13; f: Matt 25,14-30/Luk 19,12-27; g: Luk 12,42-46; h: Luk 16,19-31.

Tre andre uttrykk som peker mot domsdagen er følgende:

- Lønne enhver etter det han har gjort (Matt 16,27).
- Bort fra meg dere som gjør urett (Matt 7,23/Luk 13,25-28).
- Sodoma og Gomorra, Tyrus og Sidon slippe lettere fra dommens dag enn dere (Matt 10,15; 11,22-24; Luk 10,12-15; 17,29-30).

Ellers bruker Jesus mange ulike uttrykk for fortapelsens mulighet:

- Kommer aldri inn i himmelriket (Matt 5,20)
- Helvete, helvetes ild (Matt 5,22.29-30; 18,9; 23,15.33; Mark 9,43-48)
- bred vei til fortapelsen (Matt 7,13)
- Kastes på ilden (Matt 7,19; 18,8)
- I mørket utenfor, gråter og skjærer tenner (Matt 8,12; 22,13)
- Kan ødelegge både sjel og kropp i helvete (Matt 10,28/Luk 12,5)
- Frelst eller fordømt (Mark 16,16).

Johannesevangeliet har en egen måte å betone det på, men saken er klar i seks tekster der også: Joh 3,16-21; 3,36; 5,27-29; 9,39-41; 12,47-50 og 15,6.

PAULUS OM DOM OG FORTAPELSE

I Paulusbrevene finner vi tre tekster som er tydelige på en domsdag med to utganger, nemlig Rom 2,5-11; 2 Kor 5,10 og 2 Tess 1,7-10.

Vi finner også 11 tekster i åtte ulike brev som betoner fortapelsens mulighet uten å knytte den klart til domsdagen, nemlig 1 Kor 6,9-10; 2 Kor 2,15-16; 4,3; Gal 5,21; 6,8; Fil 1,28; 3,18-20; 1 Tess 5,9; Ef 5,5-6; Kol 3,24-25 og 1 Tim 6,9.

ANDRE NT-FORFATTERE OM DOM OG FORTAPELSE

I de resterende NT-skriftene finner vi åtte klare ord om domsdagen med dobbel utgang, nemlig Hebr 10,27-31; Jak 2,13; 1 Pet 4,17-19; 2 Pet 3,7 (egentlig ligger temaet under i hele kap 2-3); Judas 5-7.14-15; Åp 11,18; 14,17-20 og 20,11-15.

Vi finner også seks ord om fortapelsens mulighet uten at det knyttes klart til en bestemt domsdag, nemlig Hebr 3,18-4,3; 10,39; Jak 5,5; Åp 14,9-12; 21,8 og 22,14-15.

2. ER EVIG FORTAPELSE EN MISFORSTÅELSE?

Det er særlig i de siste 200 årene at tanken på en evig fortapelse har vært følt så vanskelig at man på ulikt vis har forsøkt å sensurere den bort fra kristen tro. Det er særlig tre hovedmåter man har benyttet seg av.

KAN FORTAPELSE HØRE MED TIL ET AVLEGGES VERDENSBILDE?

Mange hevder at det er forståelig at kristne trodde på djevel, onde ånder og evig straff i gamle dager, for da var det så mye man ikke forstod av verden og av livet. I dag vet vi mye mer både om naturlover, sosiologi og psykologi. Vi kan forklare det meste i verden uten å gripe til overnaturlige forestillinger. Før måtte man bruke et mytologisk språk for å håndtere verdens ondskap, i dag kan vi klare oss uten. Derfor må det som står i Bibelen avmytologiseres. Vi må skrelle bort disse forestilingene slik at vi sitter tilbake med det tidløse budskapet som gjelder oss. Det er flere måter å tenke om dette på:

Det mest radikale er å tenke at Jesus og Paulus tok feil. De var bundet opp i sin tids tankegang på dette feltet, men nå må vi rett og slett sensurere dem. Noe mindre radikalt er det å tenke seg at Jesus selv godt visste at dommen ikke ville komme til å innebære fortapelse, men at han tilpasset seg tidens tanker for å bli tatt alvorlig. Han forkynte fortapelsen med en pedagogisk hensikt uten å mene det på alvor, for han ville motivere kristne til

å leve godt. Det er også mange som har hevdet at Jesus selv aldri talte om en dom med dobbel utgang, men at de som skrev ned budskapet hans i bøker, la tankene i munnen på ham, fordi de anså det som så selvsagt at de lot Jesus si det. Dermed kommer ikke dette budskapet fra Jesus, men fra kristne i den første kirken. Det felles problemet med slike måter å tenke på, er følgende: Har man først begynt på denne veien i tankene sine, er det vanskelig å finne ut hvor man skal stoppe. Kanskje talen om det evige liv også er knyttet så sterkt til det gamle verdensbildet, at heller ikke det er et reelt håp for oss i dag?

Det er ikke enkelt å påta seg oppgaven med å skille det tidsbestemte i tekstene, fra den eviggyldige kjernen i budskapet. Nå har forskere prøvd dette ut i snart 200 år, og de har ikke blitt enige om kriterier for å gjøre det, og dermed har vi fått mange ulike teorier. Den Jesus som man sitter tilbake med, varierer svært mye fra forsker til forsker og fra tid til tid. Det er påfallende hvordan denne "historiske Jesus" ofte passer godt til det som samtidens kultur mente var riktig. Det kan se ut som om det er kulturtrykket utenfra som bruker vitenskapen til å skape seg en Jesus som passer så altfor godt inn i tidens tanker. I dag smiler vi over det arbeidet som forskere gjorde for 100 år siden, for vi ser hvor det gikk galt for dem. Men dersom vi forsøker å gå en tilsvarende vei, vil nok folk smile like mye av oss om 100 år, for da ser de nok de feil som vi er blinde for i arbeidet vårt. Det er klokere for oss å regne med at når de klare tekstene er så mange som 64, og at tankene deles av 10 ulike forfattere som skriver dem ned i hele 19 av NTs 27 skrifter, så er de så viktige at vi må ta dem på alvor.

KAN DET VÆRE FRELSE FOR ALLE TIL SIST?

Helt fra den store kirkefar Origenes på 200-tallet, har mange teologer hevdet at læren om fortapelsen strider mot en viktig tankelinje i Bibelen, nemlig at Gud vil at alle skal blir frelst. Man er opptatt av å framheve sterke bibelord som peker i retning av at alle skal inkluderes i den endelige frelsestiden, og andre bibelord som understreker Guds allmenne frelsesvilje, se tekstboksen neste side. Disse bibelordene ser ut til å motsi de 64 tekstene om fortapelsens mulighet. Hva gjør vi med dem?

Noen tenker at fortapelsen ikke vil være evigvarende, men at straffen en gang vil ta slutt, slik at også de fortapte får del i frelsen til sist. Andre nøyer seg med å peke på at vi her finner to motstridende tankelinjer i NT. Siden de ikke kan forenes, må vi velge mellom dem, og da velger de den som samsvarer mest med Guds kjærlighet. En mellomløsning er å la begge tankelinjer stå ved siden av hverandre som gyldige. Da kan man enten vektlegge frelsestekstene som de viktigste, men holde muligheten åpen for at Gud kan være fri til å dømme rettfærdig på en måte som vi ikke skjønner nå. Eller vi kan la fortapelsestekstene være hovedbudskapet, men med grunnlag i de andre tekstene ikke unnlate å håpe at frelsen har en mye større rekkevidde enn vi tror.

Jeg skulle ønske at jeg kunne dele dette håpet, men det ville i så fall være et håp uten støtte i klare bibelord. Det er nemlig ikke vanskelig å se en sammenheng mellom disse to tankelinjene i NT. Selv om Gud ønsker at alle skal bli frelst, er det ikke sikkert at alle vil la seg frelse, og da vil Gud respektere menneskers valg av side i den store kampen. De sterke tekstene om alle tings frelse lar seg lett forklare retorisk. Ingen kan si alt på en gang. Dette

HOVEDTEKSTER FOR APOKATASTASISLÆREN

- Begrepet kommer fra Apg 3,21: "... til tiden kommer da alt det blir gjenopprettet (=gresk: apokatastaseås pantån) som Gud har talt om fra eldgamle dager".
- Det er tre hovedtekster: I Kor 15,28: "Men når alt er underlagt ham, skal også sønnen selv underordne seg Gud, som har lagt alt under ham, og Gud skal være alt i alle". Ef 1,10: "Han ville fullføre sin frelsesplan i tidens fylde: å sammenfatte alt i Kristus, alt i himmel og på jord i ham". Kol 1,20: "og ved ham ville Gud forsone alt med seg selv, det som er på jorden, og det som er i himmelen".
- Vi finner noen bibelvers som understreker at Gud vil at alle skal bli frelst: I Tim 2,4 står det at Gud "vil at alle mennesker skal bli frelst". I Joh 12,32 sier Jesus: "Når jeg blir løftet opp fra jorden, skal jeg dra alle til meg". Paulus skriver i Rom 11,32 at Gud vil "forbarme seg over alle", og i Fil 2,10-11: "I Jesu navn skal derfor hvert kne bøye seg, i himmelen, på jorden og under jorden, og hver tunge skal bekjenne at Jesus Kristus er Herre".
- I tillegg kommer teologiske motforestillinger, for eksempel denne: Når Jesus i Matt 5,43-44 pålegger oss å elske våre fiender, hvordan kan han selv på Dommens dag straffe sine fiender?

er derfor bibelvers som understreker det utrolig flotte i frelsen på en ensidig måte, uten at de dermed utelukker tanken om en fortapelse. Disse versene finnes ofte i lovprisende avsnitt, og der kan man være ensidig. Mer utfyllende beskrivelser finnes i andre bibeltekster. I Apg 3 er det for eksempel slik at like etter utsagnet

om at alt skal gjenopprettes, heter det om Jesus: "Hver og en som ikke hører på denne profeten, skal utryddes av folket" (v23). Både Efeserbrevet og Kolosserbrevet åpner med store lovprisninger der frelsens storhet ensidig understrekes, men i fortsettelsen er tanken om fortapelse like klar, se Ef 5,5-6; Kol 3,24-25. Derfor er nok denne motsetningen mellom bibeltekster en oppkonstruert ønsketenkning.

Likevel er det et anliggende her som det er viktig å ta med seg videre: Det er ingen tvil om at Gud ønsker at så mange som mulig skal bli frelst, og at han vil gjøre hva han kan for at det skal lykkes for så mange som mulig. I oppsummeringen vil jeg derfor gi dette anliggendet stor vekt.

KAN FORTAPELSE VÆRE TILINTETGJØRELSE?

Når tiden for den siste dommen kommer, vil vi befinne oss i en tilværelse som ikke lenger vil være bundet av tid og rom. Dermed vil frelse og fortapelse være en virkelighet som vi ikke kan forestille oss, fordi vi ikke kan klare å tenke uten å være bundet av de rammene som tid og rom setter for oss. Altså må all informasjon om evigheten gis i form av bilder, og dermed åpnes det for at vi kan forstå bildene på ulikt vis.

Det går an å hevde at så å si alle bildene og uttrykkemåtene kan tolkes i retning av en *utslettelse*. Kanskje finner vi spor av denne måten å tenke på hos teologer som Justin og Ireneus på 100-tallet, men særlig i tiden som fulgte etter reformasjonen, finner vi teologer som tolker disse bildene slik. Dette er i dag blitt offisiell lære blant annet i adventistsamfunnet og er dessuten blitt støttet av kjente, evangeliske teologer som John Stott, og

også bifalt i Church of England's *Doctrine Commission* i 1995. Hovedbegrepet "fortapelse" betyr nemlig direkte oversatt å bli ødelagt, gå til grunne. Begrepet "helvete" viser til Hinnomsdalen ved Jerusalem der søppel fra byen ble brent opp. Bildet av "ilden" har samme poeng, for det som brenner, blir til sist borte. Begrepet "evig" kan stå for det endegyldige, det som for all evighet vil være tilintetgjort. Jesus sier i Matt 10,28 at Gud har makt til å "ødelegge både sjel og kropp i helvete".

Dermed kan vi tolke den siste dommen på en måte som virker mye mer rimelig på oss: De som dømmes vil slutte å eksistere, det er bare de frelste som skal leve videre i Guds evige og gode rike. Det er mulig å gjennomføre denne tolkningen i de fleste tekstene, selv om den noen ganger kan virke påpresset, og noen få tekster stritter kraftig imot (for eksempel Åp14,9-11). Men det som er en teoretisk mulig tolkning, er slett ikke den mest naturlige, verken i forhold til den tiden tekstene ble til i, eller for dagens lesere. Det er likevel anliggender her som vi må ta med oss: Siden evigheten er utenfor tid og rom, kan den tenkes mer i form av kvalitet enn av uendelig tid, og bildene av fortapelsen trenger ikke tolkes som torturbeskrivelser.

3. DOMMEN MED DOBBEL UTGANG

Da andre verdenskrig tok slutt, var det selvsagt at seieren måtte følges opp av et stort rettsoppgjør. Det fant sted i Nürnbergprosessene gjennom årene 1945-1949. Totalt ble 185 personer stilt for retten. Av disse ble 142 kjent skyldig i ett eller flere anklagepunkt. 24 ble dømt til døden, hvorav elleve fikk dommen omgjort til livsvarig fengsel i ettertid. 20 ble dømt til livsvarig fengsel, 98 fikk fengselsstraffer av varierende lengde og 35 ble frikjent. Det var like selvsagt at man også i Norge måtte ha et rettsoppgjør, se neste side. Derfor kan ikke tanken på at kampen mellom Gud og djevelen skal avsluttes med en domsdag virke urimelig på oss. Men det er noen sider ved beskrivelsen av domsgrunnlag og straffeutmåling som kan provosere tankene våre. De må vi ta for oss i tur og orden.

DOMSGRUNNLAGET

Det kristne livet har sin grunnvoll i at vi får ta i mot frelsen ved tro på Jesus Kristus. Det er en gave som gis oss i ren nåde uten at vi gjør oss fortjent til det. Men det betyr ikke at frelsen er sikret, for det går an å tape denne troen i livets kamp. Derfor gjelder det å bevare troen, og det har vi sett skjer gjennom å leve etter Guds vilje og kjempe godhetens sak i verden. Derfor skriver Paulus at troen er virksom i kjærlighet (Gal 5,6), og Jakob skriver at en tro uten gjerninger er en død tro (Jak 2,17.26). Derfor bør vi ikke bli forvirret av at fortapelsestekstene varierer omtalen av domsgrunnlaget: I fem tekster vektlegges begge disse sidene, i 12 tekster vektlegges troen, mens i hele 36 tekster er det onde gjerninger og urett som fører til at man dømmes (se tekster s. 86).

SOM I NORGE ETTER KRIGEN?

Da andre verdenskrig var slutt, var det selvsagt for alle som hadde kjempet for Norges frihet, at svikerne måtte stilles til ansvar. Det ble laget lange lister over dem som man mistenkte for ikke å ha vært på rett side, og det ble ført rettsaker i mange år. Det var et folkekrav at de mest ansvarlige skulle idømmes dødsstraff, og det forekom mange eksempler på at folk utførte hevnaksjoner i egen regi. Den gang var det et folkekrav at de som hadde valgt feil side, måtte ta sin straff for det.

Det var til og med slik at det gikk for langt. De som hadde forelsket seg i tyske soldater kunne bli frosset ut på en umenneskelig måte, og til og med deres uskyldige barn fikk et stempel for livet. De som hadde sonet straffen ferdig, fikk ofte ikke sjansen til å starte på nytt, men ble frosset ut av folks omgangskrets for resten av livet. Gode nordmenns dom kunne være brutal og ubarmhjertig, og ble likevel opplevd som rettferdig. Hvorfor reagerer vi da så sterkt mot tanken at Gud en gang vil holde dom etter hva slags side vi har valgt når det gjelder livets viktigste kamp, og når vi får forsikringer om at den vil bli både rettferdig og barmhjertig?

DOMSGRUNNLAGET I FORTAPELSESTEKSTENE

- TEKSTER MED VEKT PÅ ONDE GJERNINGER, GJØRE URETT:

Matt 5,20.22.29-30; 7,19.23; 18,8-9; 13,41; 16,27; 23,15.33; 24,49; 25,41-46; Mark 9,43-48; Luk 12,45; 16,19; Joh 3,20; 5,29; Rom 2,8-9; 1 Kor 6,9; 2 Kor 5,10; Gal 5,21; 6,8; Fil 3,18-19; Ef 5,5-6; Kol 3,25; 1 Tim 6,9; Hebr 10,26-27; Jak 2,13; 5,5; Jud 7.15; Åp 11,18; 14,9; 20,12-13; 21,8; 22,15.

- TEKSTER MED VEKT PÅ Å LA VÆRE Å HØRE, TA MOT BUDSKAPET, TRO:

Matt 10,14-15; 11,20-24; (22,11-13?); Mark 16,16; Joh 3,16.18.36; 9,39; 12,48; 15,6; 2 Kor 4,3-4; Hebr 10,39.

- TEKSTER MED VEKT PÅ BÅDE Å HØRE OG Å GJØRE:

Matt 7,24-27; 2 Tess 1,8; 1 Pet 4,17-18; Hebr 3,18-4,3; Åp 14,11-12.

Denne dobbeltheten er med på å understreke at livet er en kamp som vi må ta på alvor. Selv om vi for Jesu døds skyld kan vite at frelsesgrunnen er *sikker*, så er ikke frelsen for oss personlig *sikret*. Det kan skje så mye i livet som gjør at vi faller fra troen. Derfor gjelder det å være våkne og kjempe Guds gode sak i verden i kamp mot mørkets makter og djevelens fristelser.

De ulike vektleggingene har en naturlig forklaring. Ingen kan si alt i alle sammenhenger. Ofte må man velge synsvinkel ut fra hva som er viktigst for akkurat det man vil betone. Vi kaller dette språklige grepet for "del av helhet". Kristent liv består både av å tro og å leve i kjærlighet. Noen ganger er det viktig å framheve betydningen av troen, særlig når vi skal sette ord på hva som er grunnlaget for at vi kan kalle oss kristne. Andre ganger er det viktig å framheve betydningen av gode gjerninger, særlig når vi skal sette ord på hvordan Gud ønsker at vi skal leve. Derfor er

det mest naturlig å framheve gjerningene i tekster som handler om domsdagen, for da skal et trofast liv på Guds side i kampen mot ondskaper i verden kronas med seier. Det er troen som har ført oss inn på det seirende laget, men det er trofastheten som gjør at vi har kunnet holde stand der.

FØR DOMMEN

Paulus skriver i Ef 6,13-14: "Ta derfor på Guds fulle rustning, så dere kan gjøre motstand på den onde dag og bli stående etter å ha overvunnet alt. Stå da fast!" Dermed har vi kristne fått klar beskjed om hva vi skal gjøre for å være forberedt på en god måte. Vi har sett at Guds fulle rustning rommer både gavene og oppgavene, både troen og livet (se s. 68-70). Når vi tar den på, kan vi både gjøre motstand i livet og bli stående på seiersdagen.

Det er ikke alle mennesker som tar på seg denne rustningen. Noen avstår fordi de ikke vil tro på Gud eller tjene ham, de ønsker å være sine egne herrer og leve etter sine egne lyster. Vi forstår alle at dersom man gjør et slikt bevisst valg, kan man ikke forvente annet enn at det får konsekvenser i dommen. Det store problemet er hvordan Jesus kan dømme de mennesker som enten ikke har hørt om ham eller hørt om ham på en så misforståelig måte at alle skjønner at de tok avstand. Kan de bebreides for at de ikke ble med på Guds side i kampen?

I Rom 2,14 skriver Paulus at "når hedninger som ikke har loven, av naturen gjør det den sier, er de sin egen lov, enda de ikke har loven. De viser med dette av lovens krav står skrevet i hjertet deres. Om det vitner også samvittigheten deres, når tankene deres anklager eller forsvarer dem". Alle mennesker

er altså blitt satt på valg mellom å handle godt eller handle ondt, og samvittigheten er en instans i alle som til en viss grad kan veilede om det gode liv. Derfor har alle gjort bevisste valg om å leve ut fra egne lyster eller å leve til andres beste. Kan det være et domsgrunnlag som er gyldig for alle? Hva da med alle de gode mennesker som innen ulike religioner har forsøkt å virkeliggjøre det gode liv uten å tro på Jesus? Når vi tenker på alle disse menneskene, kan vi ikke annet enn å håpe at de må få sin sjanse til å høre budskapet om Jesus etter døden, men før dommen. Det står noen dunkle ord i 1 Pet 3,19-20 og 4,6 om at Jesus i dødsriket forkynte for åndene og de døde. Det går da an å håpe på at alle skal få en like stor sjanse til å møte frelsesbudskapet på en eller annen måte. Det trenger ikke bety at det livet vi nå lever blir uten betydning. For vi kan tenke oss at det er slik at de som har vevet seg svært sterkt inn i et egoistisk liv, ikke vil være interessert i å høre da heller, mens de som har forsøkt å virkeliggjøre det gode liv så langt de maktet, vil gjenkjenne budskapet på en slik måte at de omfavner det i takknemlighet.

C.S. Lewis skrev i 1945 den vesle boka *Den store skilsmissen. En drøm*, der han prøver ut denne muligheten. Han lar ulike mennesker få sjansen til å bli med inn mot morgenlyset, men i tur og orden avslår de, for de tror de vil ha det best i den mørke byen. Midtveis i boken skriver han: "Til syvende og sist er det bare to slags mennesker: de som sier til Gud: "Skje *din* vilje", og de til hvem Gud til slutt sier: Skje *din* vilje". Alle som er i helvetet, velger det" (s 61).

Vi får legge dette i Guds hender, men stole på at uansett hvordan det skjer, så vil alle mennesker på dommens dag kunne møte fram på premisser som er rettfærdige for alle. Vi kan regne med at han som er så glad i alle mennesker at han døde en grusom død på korset for å frelse oss, vil gjøre alt det han kan for å berge så mange som mulig av oss.

SKJÆRSILDEN SOM BLE TIL PURGATORIET

Den katolske kirke utviklet i middelalderen en lære om skjærsilden som tar utgangspunkt i det faktum at det er svært få kristne som dør med et gudsliv om er rent nok til å møte den kjærlige Gud. De fleste av oss dør med store feil og mangler, og da trenger vi en renselse før vi er klare for det evige livet. Den renselsen tenkte man seg at skjedde gjennom ild og lidelser for kortere eller lengre tid, og man tenkte seg at vi som lever kan be og gjøre bot for de døde, slik at renselsestiden forkortes.

I dag vil man helst ikke snakke om skjærsild i den katolske kirke, men kaller det heller for *purgatoriet*, som kan oversettes med *renselsestilstand*. Nå tenker man at det er renselse på en positiv måte, ja, til og med at den kan skje over svært kort tid når man møter Jesu blikk etter døden. Pater Olav Müller sammenligner på *katolsk.no* med det som skjedde med Peter etter hans tredje fornektelse: "I samme øyeblikk ble Jesus ført ut av yppersteprestens hus. Jesus bare «så» på Peter. Han bare «så» på ham uten å si et ord. Peter gikk ut av haven og brast i gråt. Jesu blikk gjennomboret Peters sinn. Han så seg selv med Jesu øyne. Blikket fra hans guddommelige venn fikk hans oppskrytte selvbillede til å rause sammen. Jesu blikk lutret ham. Han valgte ikke nå håpløshetens desperate handling som Judas. Peter gråt, og hans gråt var befriende. Fra nå av var Peter en annen, han var gjenfødt.

Slik vil også Jesu guddommelige blikk lutre oss etter døden. Det blir en smertefull opplevelse, fordi den lutrer oss. Det blir en gledefull opplevelse, fordi den fører til befrielse fra all den livsløgn som sperret veien til sann lykke da vi levde på jorden. Det blir en saliggjørende begivenhet, fordi den åpner alle sinnets porer for gudsliset. Det er dette - som her er skildret - som er purgatoriet. Det dreier seg altså, som jeg sa innledningsvis, ikke om en kortere eller lengre straff som Gud ilegger oss, men om det lille mennesket - blandet opp som det er med intethet og skadet av synd - som «kolliderer» med den uendelig hellige Gud."

Man medgir at dette er gjetninger om noe vi ikke kan vite noe sikkert om, men slike tanker er så tiltalende at de godt kan tas imot også av kristne innen andre kirkesamfunn.

ETTER DOMMEN

Det er Bibelens omtale av straffeutmålingen som er det virkelig store tankekorset i denne sammenhengen. Det beste ville være om man kunne tro på en *allforsoning*: Domsdagen avslører for hvert eneste menneske hvilke konsekvenser livet deres har fått for andre. Alvoret fastholdes, men i møte med Guds kjærlighet skjer det en forvandling av mennesket, slik at det til sist blir preget av denne kjærligheten og får leve evig. Det nest beste ville være om de skyldige ble *tilintetgjort*, for da slapp de å lide straffen i uendelig tid. Men Bibelen er så anstøtelig at den utmåler en evig straff. Kan Gud være kjærlighet dersom han i en del av virkeligheten gleder seg sammen med sine frelste, mens han i en annen del av virkeligheten på en eller annen måte lar andre leve i pine?

Vi kommer et stykke på vei med å gjøre anstøtet mindre, når vi betoner at alle tekster om fortapelsen er gitt oss i bilder. Det kan ikke være annerledes når man skal beskrive noe som ikke lenger er bundet av tid og rom, for tanken vår kan ikke forestille oss hvordan det er. Derfor er ikke ild og mørke noe som skal tas bokstavelig, men noe som skal peke mot en skjebne som er svært vond. En nøkkel gis oss i 2 Tess 1,9: "Straffen deres blir en evig fortapelse borte fra Herrens ansikt og fra hans herlighet og makt". Kanskje treffer denne uttrykksmåten sakens kjerne. Vi kjenner bare til et liv der mørkets krefter driver sitt onde spill med oss *samtidig* som Guds gode ånd skaper mye godt i verden. I vår verden er Gud og Satan til stede samtidig, slik at vi hele tiden kan merke både den Ondes innflytelse og Guds gode krefter. Etter dommen opphører djevelens makt for alle mennesker. De som blir frikjent, får leve i Guds fulltonende kjærlighet uten

forstyrrelse av noe ondt. Men de som dømmes, dømmes til et liv der verken djevelens makt eller Guds kjærlighet kan erfares. Da blir man helt overlatt til hverandres ondskap, uten djevel og uten Gud, og det er neppe noe å trakte etter.

MYTOLOGI FOR VÅR TID?

Det går an å prøve å forestille seg fortapelsen i mytologiske bilder som passer bedre for vår tid. To kjente forfattere gjorde det i slutten av krigsårene 1944-45:

Den kristne tenkeren C.S. Lewis skrev drømmen *Den store skilmissen*, der han forestilte seg helvetet som en forlatt by med øde gater i tåke og mørke. Her var folk henvist til hverandres ondskap, og siden de ikke orket å bo sammen med andre mer enn noen dager, flyttet de til stadig nye utkanter av byen, kom på kant med sine nye naboer, og flyttet videre i det uendelige.

Den ateistiske filosofen J.P. Sartre skrev skuespillet *For lukkede dører*, der han forestilte seg tre mennesker som var overlatt til hverandre i et lite rom for evigheten. De gikk hverandre mer og mer på nervene, inntil de grep til håndgemeng og drepte hverandre, noe de selvsagt ikke lyktes med og måtte fortsette å utholde de andres ondskap til evig tid.

DET EVIGE NÅ?

Harald Hegstad har foretatt en nyformulering i det vesle heftet *Fortapelsen* som han skrev i 1993. Han tar utgangspunkt i kirkefader Augustins tanke om at evigheten er en fullstendig samtidighet av fortid, nåtid og framtid, der ingenting forsvinner i fortiden og ingenting er utenfor rekkevidde i framtiden. Han skriver:

”Anvendt på frelsen ville en slik tanke innebære: Den evige frelse innebærer en tilstand der alt godt er samtidig og fullkomment til stede, der det gode aldri blir fortid, og heller ikke tilhører en fremtid som ennå ikke er kommet. Anvendt på dommen og fortapelsen vil en slik tanke innebære: I den evige fortapelse blir min skyld overfor Gud absolutt fastholdt. Den blir aldri fortid og det gis intet håp om å legge den bak seg. Å være fortapt er å leve med sin skyld evig nærværende, og det i møte med den hellige Gud. At fortapelsen er evig innebærer derfor ikke nødvendigvis at den består i en uendelighet av tid, men heller ikke at den tar slutt. Som eskatologisk virkelighet kan fortapelsen like gjerne forstås som et evig nå, et evig øyeblikk, under Guds vrede” (s. 53).

E: AVSLUTNING

Det er heldigvis ikke mange som opplever livet bare som en kamp mot lidelse og ondskap. Livet bringer oss mange gleder, og i vår rike del av verden har vi god anledning til å nyte dem. Likevel er det viktig for oss alle at sløret rives til side slik at vi kan se virkeligheten i øynene slik Bibelen sier at den er. Det vi da får se, er ikke bare noe som skremmer oss. Vi får også se mange sider ved livet som er til stor hjelp for oss.

LIVET FÅR EN DYPERE MENING

I vårt rike Norge har kulturtrykket utenfra inngått en sterk allianse med driftene inne i oss. Vi lokkes til å tro at livets mening består i å utfolde oss selv på en måte som gjør livet godt å leve for oss, med mange fine opplevelser og nytelser som kan kjøpes for de pengene vi har mer enn nok av. Vi lokkes til å sette oss selv og vår egen utvikling i sentrum for det vi vil oppnå. Men mange opplever at det fører til et rastløst liv i jag etter en lykke som aldri blir hel.

Tekstene i fastetiden har minnet oss om at det kan ligge en mye dypere livsmening i å kjempe godhetens sak i verden. Når vi setter tjenesten for Gud og vår nestes nød i sentrum, som like viktig som det å elske oss selv, prioriterer vi kreftene på en måte som gir mer ekte glede. Det er ikke jakten på å nyte mest mulig som gir livet best mening, men kampen for å yte en innsats på den gode Guds side mot ondskapens makt.

ONDSKAPENS GÅTE BLIR LETTERE Å FORSTÅ

Dersom vi tror at livet er en nøytral sone der hver av oss prøver å innrette oss som best vi kan, kan det virke uforståelig for oss at Gud kan tillate at det skjer så mye vondt i verden uten å gripe inn på en klarere måte. Når han ikke gjør det, er det lett å tenke at han ikke er allmektig, for han ser ikke ut til å klare det, eller at han ikke er kjærlig, for han ser ikke ut til å ville det.

Men når vi innser at alle mennesker lever midt i en krigssone mellom Satan og hans åndehær og Gud og hans englehær, stiller saken seg annerledes. Da ser vi at Gud ikke er passiv i forhold til ondskapen, for han kjemper mot den hele tiden. Han kjempet på

en helt spesiell måte gjennom Jesu liv, og da vant han seier ved å tape livet. Han viste at han er kjærlighet ved å gi det største offeret som tenkes kan. Han kjemper på en annen måte i dag, for nå bruker han svake mennesker som soldater. Han har valgt å bruke sin makt gjennom kirken, gjennom det at kristne lever ut tro, håp og kjærlighet i verden. Han har valgt å respektere menneskets frie vilje til å velge side selv.

Det er ikke bare slik at lidelsens problem blir lettere å forstå, men også slik at vi utfordres personlig: Vi kan bli en del av løsningen! Paulus skriver i Rom 6,13: "Still ikke lemmene deres til tjeneste for synden, som våpen for urett. Men still dere selv og lemmene deres til tjeneste for Gud, som våpen for det som er rett". Vi kan ikke nøye oss med å sitte i en sofa og klage på at Gud tillater for mye vondt i verden. Vi utfordres til å gå ut i kampen for selv å kjempe mot ondskaper i Hans kraft.

FORTAPELSENS ANSTØT BLIR MINDRE

Dersom vi tror at livet er en nøytral sone der hver av oss prøver å innrette oss som best vi kan, blir også tanken på en stor domsdag med dobbel utgang svært anstøtelig. Hva for en Gud er det som da skal dømme? Han gir oss et valg, og dersom vi velger annerledes enn det han ønsker, straffer han med evig fortapelse. Kan en kjærlig Gud reagere med å hevne seg som en fornærmet guttunge?

Men når vi innser at vi mennesker lever midt i en krigssone mellom Satan og hans åndehær og Gud og hans englehær, stiller saken seg annerledes. I en krig er alle nødt til å velge side, og alle må ta konsekvensen av det valget man gjorde når den ene

parten vinner. Domsdagen handler om at når fredstidene skal begynne, er det naturlig at den tapende siden må stå til rette for ugjerningene sine. Det er tanken på en form for fortapelse som klart markerer domsalvoret. Dersom alle til sist skal forsones med Gud, trenger man bare frykte en ubehagelig overgang før alt blir godt. Dersom de onde skal tilintetgjøres, slipper man også unna, om enn på en annen måte, etter først å ha gjennomlevd en ubehagelig dom.

Det viktigste for oss er ikke å spekulere på hvor mange og hvem som blir frelst. Jesus fikk en gang et spørsmål fra en som strevet med tanker om dette. Han spurte: "Herre, er det få som blir frelst?" (Luk 13,23). Jesus avviste å besvare det spørsmålet, men utfordret ham i stedet: "Kjemp for å komme inn gjennom den trange døren! For jeg sier dere: Mange skal forsøke å komme inn, men ikke klare det" (v24). Det viktigste for oss er altså ikke å få klare forhåndssvar om andres skjebne, men å ta vår egen kamp på alvor, slik at vi selv kan være på den seirende siden i dommen.

LIVET FÅR ET TREDOBBELT HÅP

Den avgjørende kampen foregår nå. Det er heldigvis ikke en kamp mellom to jevnbyrdige parter, for Jesus har allerede vunnet den avgjørende seieren, den som garanterer for at også den endelige seiersdagen vil komme. Derfor har vi et tredobbelt håp.

For det første kan ikke djevelen anklage oss for å være så dårlige soldater at vi ikke hører til på Guds side. Han prøver stadig på å få oss til å gi opp troen, slik at vi i stedet i praksis tjener ham. Men Jesus døde på korset for å sone syndene våre, og dermed er djevelen fratatt sitt beste argument for å anklage oss.

Hver gang vi svikter, kan vi få *tilgivelse*! Den som er oppriktig i sin anger, kan reises opp igjen til ny innsats, i en hær der man ikke skiller mellom stridende A, B, C eller bare så vidt arbeidsdyktige. Alle kan søke tilgivelse, og vite at vi er like viktige i hæren som alle andre, selv om det kan se ut som om andre lykkes bedre enn oss.

For det *andre* kan ikke djevelen felle oss når vi har tatt på *Guds fulle rustning*. Gud har gitt oss bønnens makt, Bibelens veiledning og Åndens kraft. Disse våpnene er det ikke opp til oss å lage selv, for de får vi av Gud som gave. Vår oppgave er å stille oss til disposisjon og ta dem i bruk. Styrken til å holde ut i kampen får vi gitt som gave fra en Gud som vil støtte oss med det vi trenger.

For det *tredje* kan vi være trygge i håpet om at *seiersdagen vil komme* og innlede en fredstid uten sidestykke i verdenshistorien. Det viste Jesus da han stod opp fra graven påskemorgen, for da viste han at han ikke bare overvant syndens makt på korset, men at han også har overvunnet dødens og djevelens makt. Derfor kan Paulus skrive: "Nå er Kristus stått opp fra de døde som førstegrøden av dem som er sovnet inn... Kristus er førstegrøden. Deretter, ved hans gjenkomst, følger de som hører Kristus til... Gud være takk som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus! Derfor, mine kjære søsken, stå fast og urokkelig. Arbeid raust og rikelig for Herren! For dere vet at i Herren er ikke deres strev forgyves" (1 Kor 15,20.23.57-58).

TIPS TIL UTDYPENDE LESNING

FEM HEFTER TIL KIRKEÅRET

Dette heftet er det tredje av fem hefter som kan gi hjelp til ettertanke i kirkeåret. Alle heftene kan lastes ned fra internett: <http://kamorland.morland.no>: De har følgende titler og innhold:

1) *Lønnetreet. Å vokse inn i Bibelen gjennom kirkeåret.* Her gis det en oversikt over hele kirkeåret med små avsnitt som gir hjelp til å forstå hovedtekstene søndag for søndag.

2) *Den sannferdige sangen. Til ettertanke i advents- og juletiden.* Her gis en framstilling av hovedtemaene i advents og juletiden ut fra teksten i 27 salmer i den nye salmeboka.

3) *Den krevende kampen. Til ettertanke i fastetiden.* Her presenteres alle tekstene i Det nye testamente som handler om kampen mot Djevelen og om den siste dommen, og de viktigste lærdommene vi kan trekke ut fra dem.

4) *Den sikrede seieren. Til ettertanke i påsketiden.* Her presenteres fire ulike typer "bevis" på troverdigheten av Jesu oppstandelse, og det betones hvor viktig denne troen er for kristent liv.

5) *Fem flomlys. Å vokse inn i kirkens liv og oppdrag.* Dette heftet passer til ettertanke i treenighetstiden, som er kirkehalvåret, for det belyser hva kirken er til for i denne verden ut fra de fem talene som Jesus holdt i følge Matteusevangeliet.

UTVALGTE BIDRAG TIL KAMPEN OG DOMMEN

Noen av bøkene nedenfor kan leses gratis over internett via Bibsys sin søketjeneste Oria. De kan ikke lastes ned, bare leses online.

OM KAMPEN GENERELT:

Michael Green: *In believe in Satan´s Downfall*. Hodder & Stoughton, London/Sydney/Auckland 1981. (En grundig og pedagogisk helhetsframstilling.)

C.S Lewis: *Djevelen dypper pennen*, Land og kirke, Oslo 1946. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria. Finnes også i nyoversettelse i C.S. Lewis klassikerserie, Luther, Oslo 2010.

Inge Lønning (red): *"Om verden full av djevler var..." Demonstro og onde ånder i fortid og nåtid*. Land og kirke. Gyldendal, Oslo 1979. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria. (Forelesninger fra lørdagsserien "Teologien i sentrum" i regi av Teologisk fakultet av teologer med ulik teologisk profil)

OM BESETTELSE SPESIELT:

Tormod Engelsviken: *Besettelse og åndeutdrivelse I Bibelen, historien og vår egen tid*. Lunde forlag, Oslo 1978. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria.

Olav Müller: "Eksorsisme i katolsk teologi og liturgi" Foredrag holdt på Institutt for sjelesorg, Modum Bad, august 2002, tilgjengelig på www.katolsk.no.

Atle Roness: *Demonbesettelse. Psykiatriske og teologiske synspunkter*. Luther, Oslo 1981. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria.

OM KONKRETE UTFORDRINGER TIL PRAKTISK KRISTENLIV:

Asle Finnseth: *Men gleden er et annet sted. Kjøpekulturen. Troen. Oppbruddet*. Kirkens Nødhjelp 1994. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria. (Tankevekkende om det faste grepet som forbrukerkulturen har om hverdagen vår og hele verdens økonomiske system, og den utfordringen vi har for å la være å tjene Mammon.)

Veigrep. En livsregel for Kristusdisipler. Inspirert av Korsveis fire veivisere. Kan lastes ned fra www.korsvei.no.

Sven Aasmundtveit: *Atleter for Kristus. Håndbok for det kristne livet*. Verbum, Oslo 2010.

OM DEN SISTE DOMMEN OG FORTAPELSEN:

Lars Berg: *Ingen evig pine. Bibelens budskap om straff og evighet*. Forlaget Land og Kirke, Oslo 1962. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria. (Forsvar av tilintetgjørelseslæren)

Four view on Hell. By John Walwoord, William Crockett, Zachary Hayes, Clark Pinnock. Zondervan, Grand Rapids 1996. (Interessant diskusjon mellom fire ulike syn på fortapelsen)

Kjetil Grandal: *Kristent gudsbilde og evig fortapelse?* Artikkel trykket i *Kirke og Kultur* 4/2000 og i *Ung Teologi* 4/02 s7-17. (Oppsummering av avhandlingen: *En kjærlighet med rom for alle?* Oslo 2000. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria. Forsvarer allforsoningslæren)

Harald Hegstad: *Fortapelsen. Hvordan forstå Bibelens tale om fortapelsen.* Credo, Oslo 1993. (Hefte på 64 sider. Forsvarer det tradisjonelle synet)

Bjarte Leer-Salvesen: "Fortapelsens kriminalreform", *Ung Teologi* 3/04 s53-61 (Oppsummering av hovedfagsoppgave med vurdering av fortapelsens pine hos Hallesby, Aalen og Lønning i lys av juridisk straffeteori).

C.S. Lewis: *Den store skilsmissem. En drøm.* Luther/Credo, Oslo 1980. Tilgjengelig online via Bibsys søketjeneste Oria.

Olav Müller: "Purgatoriet (Skjærsilden) - og himmel, helvete, bønner for de avdøde". Tilgjengelig på www.katolsk.no.

Jean-Paul Sartre: *Huis Clos.* Skuespill fra 1944. Tilgjengelig blant annet i *For lukkede dører.* Teatermanus.

Kan kjøpes i Jean-Paul Sartre: *No Exit and Three Other Plays,* Vintage International, New York 1989

Mange av kirkens lesetekster for fastetiden kan være sterk kost for moderne kristne. Vi får høre om at det foregår en kamp mellom Gud og Satan, og at vi mennesker må velge side i den kampen. Siden vi lever i et velstandssamfunn, tenker vi ikke over dette til vanlig, og føler et visst ubehag når det nevnes. Derfor tas temaet fram sjeldnere og sjeldnere.

Dette heftet presenterer alle de tekstene som står i Det nye testamentet både om den krevende kampen mot en personlig djevel og hans åndehær, og om den store domsdagen som avslutter kamptiden med en dobbel utgang. Siden vi anser Bibelen som Guds ord, er det viktig å få oversikt over alt den sier om et tema, før vi tar stilling til hvilke følger det bør få for måten vi lever på.

Kjell Arne Morland er født i 1955 og er prest i Melhus. På forsiden og inne i heftet bruker han figurer fra altertavla i Melhus kirke for å illustrere hovedavsnittenes innhold.